

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra soukromého práva

Orgány v akciové společnosti

Bakalářská práce

Bodies of public limited companies

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Mgr. Luboš Slavík

AUTOR PRÁCE

Filip Dolejší

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 5. 3. 2024

Filip Dolejší

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu této práce, Mgr. Lubošovi Slavíkovi, za pomoc při sestavení tohoto tématu. Dále bych chtěl vyjádřit svou vděčnost své rodině, Mgr. Davidovi Němečkovi, Ing. arch. Tereze Horové a Tereze Lagové, kteří za mnou stáli a podporovali mě po celou dobu studia.

ANOTACE

V této bakalářské práci, je čtenáři vysvětlena problematika orgánů akciových společností. Část první poukazuje na historii akciové společnosti, okrajově charakterizuje akcie a jiné cenné papíry, založení, vznik, zánik a zrušení akciové společnosti. Jsou zde uvedeny typické vlastnosti, výhody a nevýhody této právní formy podnikání. Práce je pak více zaměřena na vnitřní organizační strukturu a to na monistický a dualistický systém, dle zákona o obchodních korporacích a terminologii péče řádného hospodáře u akciové společnosti. V druhé části této práce je komparace monistického a dualistického systému, shrnutí jejich výhod a nevýhod. Dále pak poukázání na problematiku porušení povinností péče řádného hospodáře, následky s tím spojené a možná ochrana před postihem.

KLÍČOVÁ SLOVA

Akciová společnost, akcie, valná hromada, dualistický systém, monistický systém, péče řádného hospodáře, rekodifikace

ANNOTATION

In this bachelor's thesis, the problem of the bodies of public limited companies is explained to the reader. The first part points out the history of the joint-stock company, marginally characterizes the shares and other securities, the establishment, creation, dissolution and dissolution of the joint-stock company. Typical features, advantages and disadvantages of this legal form of business are listed here. The work is then more focused on the internal organizational structure, namely on the monistic and dualistic system according to the Law on Business Corporations and the terminology of the care of a proper manager in a joint-stock company. In the second part of this thesis, there is a comparison of monistic and dualistic systems, a summary of their advantages and disadvantages. Furthermore, pointing out the issue of breaching the duty of care of a proper householder, the consequences associated with it and possible protection against punishment.

KEYWORDS

Joint-stock company, shares, general meeting, dualistic system, monistic system, care of proper steward, recodification

Obsah

ÚVOD.....	8
1. Pojem akciová společnost a její historie	10
1.1. Starověký Řím	10
1.2. Středověká Evropa	11
1.3. Historický vznik akciové společnosti	12
1.4. Akciová společnost a monopol.....	13
2. Charakteristika akciové společnosti.....	15
2.1 Právní úprava akciové společnosti.....	15
2.2 Základní kapitál.....	16
2.3 Založení akciové společnosti	17
2.4 Vznik akciové společnosti	18
2.5 Zrušení a zánik akciové společnosti.....	19
2.5.1 Dobrovolné zrušení společnosti.....	19
2.5.2 Zrušení akciové společnosti s likvidací	19
2.5.3 Zrušení akciové společnosti bez likvidace	21
2.6. Akcie.....	22
Náležitosti akcií	23
2.6.2 Forma akcií	23
2.6.3 Akcie se jmenovitou hodnotou.....	25
2.6.3 Kusové akcie	25
2.6.4. Kmenové akcie.....	25
2.6.5. Prioritní akcie	26
2.6.6. Zvýhodněné akcie pro zaměstnance společnosti.....	26
2.6.7 Ostatní cenné papíry vydávané akciovou společností	27
2.7. Výhody a nevýhody akciové společnosti	27
2.7.1 Výhody akciové společnosti:.....	27
2.7.2 Nevýhody akciové společnosti:.....	27
3. Organizační struktura a orgány akciové společnosti	29
3.1 Dualistický systém	29
3.1.1. Představenstvo.....	30
3.1.2. Dozorčí rada.....	33
3.2 Monistický systém.....	37
3.2.1 Správní rada.....	37
4. Péče řádného hospodáře	41
4. 1. Vývoj.....	41

4. 2. Definice.....	42
4. 3. smlouva o výkonu funkce.....	43
4. 4. povinnosti péče řádného hospodáře	44
4.4.1 Povinnost loajality.....	45
4.4.2 Povinnost jednat s řádnou péčí	47
4. 5. Pravidlo podnikatelského úsudku.....	48
4. 6 Informovanost.....	52
5. Porovnání dualistického a monistického systému.....	54
6. Následky porušení povinnosti péče řádného hospodáře.....	55
6. 1. Trestně právní odpovědnost.....	55
6. 1.1 Porušení povinnosti při správě cizího majetku	56
6. 1.1 Způsobení úpadku.....	56
6. 2. Soukromoprávní odpovědnost	57
6.2.1 Vydání prospěchu	59
6.2.2 Ručení člena orgánu v rámci § 159 odst. 3 občanského zákoníku	59
6.2.3 Vznik ručení při úpadku obchodní korporace podle § 66 zákona o obchodních korporacích	60
6.2.4 Vyloučení člena představenstva z výkonu funkce	61
6. 3. Akcionářská žaloba.....	61
Závěr.....	63
Seznam Literatury	65
Seznam tabulek	67

ÚVOD

V současné době se můžeme setkat na trhu s nepřeberným množstvím akciových společností, které mají různý účel a záměr pro který byly založeny. Může se například jednat o rostoucí národní nebo mezinárodní společnosti, které jsou z pravidla zakládány za účelem dosažení žádoucího zisku. Jsou zde, ale i takové akciové společnosti, které nelpí pouze na zisku, ale jsou například zakládány pro účely uspokojování potřeb občanů – poskytování sociálních potřeb, kultura, školství, zdravotnictví. Jedná se o tzv. územní samosprávné celky, které necílí na zisk. Pouze kapitálové společnosti umožňují založení, dle zákona o obchodních korporacích, i za jiným účelem, než je podnikání.

Na rozdíl od ostatních obchodních korporací se akciová společnost značně odlišuje svou specifikou vlastností. Tím se rozumí možnost svůj základní kapitál nabízet ve formě tzv. akcií. Tyto akcie jsou nabízeny na kapitálových trzích, mají určitý počet a svou jmenovitou hodnotu. Na těchto kapitálových trzích je odkupují tzv. akcionáři, kteří tak poskytují, dané akciové společnosti investici a zvyšují tak její hodnotu. Vlivem počtu nákupů, akcií na kapitálovém trhu, se pak mění jejich hodnota a tak i hodnota akciové společnosti, která je emitovala.

Akciové společnosti prošly velkou řadou změn, kdy podstatným milníkem byl rok 2014, kdy se změny týkaly jak orgánů společnosti a jejich rozdělení na monistický a dualistický systém, ale také možnost založení společnosti pouze jedním zakladatelem, což nebylo, dle předchozí právní úpravy, možné.

Téma mé bakalářské práce orgány akciové společnosti, jsem si vybral, protože se jedná o téma, které jsem již v minulosti řešil, při studii na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a je zde velká škála pohledů na tuto problematiku. Zaujala mě především právní úprava, vnitřní systémové rozdělení a terminologie péče řádného hospodáře v akciové společnosti.

V první kapitole jsem se lehce zmínil o historii a vývoji akciové společnosti do současného právního uspořádání. Dále pak charakteristiku akciové společnosti

její vnitřní rozdělení na dualistický a monistický systém včetně založení, vzniku, zániku a zrušení akciové společnosti. Velkou pozornost jsem pak věnoval terminologii péče řádného hospodáře v akciové společnosti. V závěru práce jsem zhodnotil rozdíly mezi vnitřními systémy, výhody a nevýhody akciové společnosti, problematiku péče řádného hospodáře a následky porušení povinností řádného hospodáře.

Cílem práce je shrnutí a komparace výhod a nevýhod a. s., rozdíly mezi systémy, povinnosti řádného hospodáře, následky porušení povinností řádného hospodáře a ochrana proti postihu

1. Pojem akciová společnost a její historie

Akciová společnost je jednou z obchodních korporací, která může být založena i za jiným účelem, než je dosažení zisku. Setkáme se s touto právní formou ve spojitosti zpravidla s velkými podniky, které tak mohou tvořit i monopoly. Díky této právní formě může firma nashromáždit velké množství základního kapitálu, přičemž ten je tvořen tzv. akciemi, které jsou v určitém počtu emitovány na příslušných burzách. Jedná se o obdobu již zavedeného systému, který se datuje až ke starověkému Římu a středověké Evropě, o kterém se více dozvíme v následujících kapitolách.

Na historický vývoj směřující k právní formě akciové společnosti lze nahlížet ze dvou pohledů. První pohled se bude odvíjet od konstituování akciové společnosti jakožto právnické osoby, zatímco druhým pohledem budeme sledovat cestu, která vedla ke sdružování kapitálu. Tedy, aby mohla být naplněna definice akciové společnosti, musí splňovat ekonomická entita minimálně dva tyto znaky: 1) mít právní subjektivitu, danou především právem vlastnit majetek a 2) svým jménem podnikat (vytvářet zisk) se sdruženým kapitálem, který obdržela od svých členů.¹

1.1. Starověký Řím

Pojem akciová společnost se objevuje už ve starověkém Římě, kde bylo zaznamenáno vícero ekonomických entit. Jedou z nejdůležitějších, byla entita *societas publicanorum*, o které se dá říci, že měla prvky shodující se s dnešní podobou kapitálových společností. Existovaly zde tzv. podílové certifikáty, díky kterým bylo možné investovat do společností, prostřednictvím starořímských trhů obdobně jako na dnešních burzách. *Entita societas publicanorum tak byla první předzvěstí moderních akciových společností. Důvody vzniku a využívání těchto*

¹ BERKOVEC, Aleš. Akciová společnost a rozptýlené vlastnictví. Praha: Leges, s.r.o., 2013, s. 18. ISBN 978- 80-7502-019-2

ekonomických entit byly téměř jistě podobné jako v dnešní době – snaha sdružit lidský kapitál, finanční kapitál, či snaha motivovat k práci. Výše uvedené ekonomické entity byly bez právní subjektivity.²

Nejednalo se však o status právnické osoby nýbrž pouze o osoby fyzického charakteru. Byly zde osoby, které v dané době byly vlastníky majetku, a při tom jejich členové neručili za jejich dluhy. Z hlediska civilního práva, v této době, však jako právnické osoby nevystupovali.

1.2. Středověká Evropa

Časem vznikali ve středověké Itálii i další obdobné entity, kde se postupně rozvíjela forma určitého ručení, kde společníci museli ručit společně a nerozdílně za dluhy v určité entitě. Vznikem této formy ručení pak byla smlouva, ze které vyplývalo smluvní zastoupení, z čehož vyplývá, že zde byla stále postrádána právní subjektivita. V okamžiku vstupu společníka, na základě smlouvy, do společnosti, byl společník odpovědný za vzniklé závazky.

Všechny tyto entity byly převážně ekonomického charakteru, ale později zde byli i takové entity, které měly spíše charakter sociální. Byly nazývány jako tzv. Gild (bratrstvo církevního charakteru). Těmto Gild bylo přiděleno právo držet kontinuálně majetek. Vstupem do společnosti se člen stal zodpovědným za vzniklé závazky.

Všechny tyto entity měly převážně ekonomický charakter, ale postupem času vznikaly i entity, který měly spíše charakter sociální. Tyto entity se nazývaly gild (bratrstvo církevního charakteru), kterým bylo přiděleno právo držet kontinuálně majetek. *Tímto byl u této entity naplněn jeden ze základních znaků právní subjektivity. Po roce 1066 pak začaly vznikat cechy, které se zabývaly*

² Bekovec Aleš. *Akciová společnost a rozptýlené vlastnictví*. Praha: Leges, s.r.o., 2013, s. 15

*ekonomickou činností, což byl znak, který je odlišoval od společenských církevních bratrstev.*³

V zemích jako je Anglie, Itálie, Německo, Francie a Nizozemí vznikali, v průběhu 13. Století, společenství obchodníků, kteří podnikali výpravy a plavby do cizích zemí. Najímali si společně loď, za společné finanční prostředky, plně naložili loď společným zbožím a díky většímu počtu osob dosáhli také lepšího vyjednávání smluvních podmínek a různých privilegií s vládci v daných zemích. Už v těchto společenstvích se vyskytovala určitá tradice volit si své zástupce, kteří pocházeli z vlastních řad.

1.3. Historický vznik akciové společnosti

Ve středověku byly považovány za právnické osoby pouze na základě udělení charty, kterou vydal panovník. Členové charty měli právo vlastnit majetek a toto právo bylo uděleno i jiným společnostem. Tyto společnosti sice měly ekonomický charakter, ale vytvářely určitý rámec svým členům pro podnikání. Členové této společnosti pak měli povinnost vstupního vkladu, jakož to členský vstupní poplatek, který sice členovi umožňoval podnikat pod svým vlastním jménem, ale tento vklad nebyl investicí, který by měl za následek, podílení se na zisku.

Časem došlo ke vzniku společností, které za kapitál svých členů, nakupovali zboží, které po té prodávaly mezi své vlastní členy a finance získané od společníků byly pak použity na umoření dluhů vůči prodejci. Takto vznikla společnost se sdruženým kapitálem, která má tak podobné prvky jako dnešní akciová společnost. Společníci vkládali stejnou výši vkladu, ale to se postupem času změnilo a výše vkladu jednotlivých společníků se začaly lišit. Rozdílnost výše těchto vkladů, měla pak za následek jiný procentuální podíl na zisku. Čím vyšší vklad tím vyšší podíl na zisku a obráceně.

Postupně začaly vznikat takovéto společnosti všude po celém světě, kdy jednou z nejvýznamnějších se stala britská společnost pod obchodním názvem East

³ SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského 1. a 2. díl. Praha: Walters Kluwer ČR, 2011, s.199-201

India Company, v češtině pak Východoindická společnost, jejíž hlavním cílem byl obchodování s Východní Indií. Všechny společnosti byly součástí charty, která jim, díky jejich členství, zaručovala místo v monopolu na trhu. Tato situace měla za následek pobouření společnosti a dne 19. ledna 1694 Dolní sněmovna Anglie, rozhodla, že všichni občané Anglie mají stejné, rovné právo obchodovat s Východní Indií. Díky tomuto rozhodnutí, začali vznikat nové společnosti, které tak měli možnost obchodu a občané tak měli možnost, potencionálního, rychlého zbohatnutí díky svým investicím do těchto nových společností.

1.4. Akciová společnost a monopol

Ustavení akciové společnosti bylo původně chápáno jako výsadní právo panovníka. Akciové společnosti tak až do 19. století vznikali na základě charty. Původně byla charta vydávána prostřednictvím letters patents, později se stalo zvykem, že charta byla potvrzována parlamentem anebo, ještě později, byla vydávána na základě zákona parlamentu – pak panovník přikládal pouze svůj souhlas.⁴

Společnosti, kterým byla udělena charta, měli tak značnou výhodu před ostatními podnikateli a často se tak stali monopolem na trhu. Pro společnost, které byla udělena charta, to znamenalo, že mají jisté privilegium, díky kterému neměla společnost, v dané určité oblasti, takřka žádnou konkurenci na trhu a mohla tak, jako jediná, obchodovat s jinými zeměmi v této době.

Na monopol tehdejší doby, měla veřejnost rozporuplné názory. Jak již bylo zmíněno, zásadní změnou bylo rozhodnutí parlamentu v Anglii, kdy bylo rozhodnuto, že všichni občané Anglie mohou obchodovat bez rozdílu a především bez privilegií, které měli společnosti s udělenou chartou. To mělo za následek možnost konkurence a tím i omezení působnosti a výhod monopolů.

Avšak monopol na obchod se zámořím měl svá opodstatnění. Prvním z těchto opodstatnění byla ochrana práv, které dnes řadíme mezi práva duševního

⁴ HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 3.vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2005, s. 1431

*vlastnictví.*⁵ Jednalo se tedy například o právo spojené s využitím vynálezů a s tím spojený monopol patentového práva, kdy objevitel, díky tomuto právu, měl zajištěný monopol na svůj objev. Nebo se například jednalo o právo k otisku knih.

*Tím se historický stav neliší od dnešního. Podobně dnes nahlížíme na objevy a vynálezy a chráníme je patenty, které zajišťuje monopol pro objevitele a vynálezce.*⁶

Je pochopitelné, že si objevitelé chtěli zanechat svá práva, na obchodování s nově objevenou zemí, kterou objevili, protože s tím byly spojené i náklady na ztrátu lodí, nákladu nebo jiného vybavení.

Postupem času docházelo k neustálému vývoji a chápání akciové společnosti, kdy došlo v té době k tak zásadním a důležitým změnám, že se výsledná podoba, těchto akciových společností, dochovala částečně do současnosti.

Původně tedy akciové společnosti vznikaly na základě vydání charty, kterou panovník mohl v Anglii vydat pouze o své vůli prostřednictvím letters patent. U části takto vzniklých společností pak byla charta později potvrzena parlamentem. Později panovník vydal chartu na základě předtím schváleného zákona. A ještě později docházelo ke vzniku společností přímo ze zákona, po obdržení královského souhlasu s tímto zákonem⁷.

Až od poloviny 19. století, byly přijímány, v některých státech, zákony, díky kterým byl možný vznik akciových společností prostřednictvím registrace. Nebylo tomu tak ale ve všech státech. Některé státy vyžadovaly nadále státní souhlas a až po udělení tohoto souhlasu, a splnění zákonných podmínek, bylo možné založení určité akciové společnosti. Taková to podoba, procesu vzniku akciové společnosti, se dochovala do současné doby.

⁵ BERKOVEC, Aleš. Akciová společnost a rozptýlené vlastnictví. Praha: Leges, s.r.o., 2013, s. 33.

⁶ HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 3.vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2005, s.1432.

⁷ BERKOVEC, Aleš. Akciová společnost a rozptýlené vlastnictví. Praha: Leges, s.r.o., 2013, s. 48.

2. Charakteristika akciové společnosti

Akciová společnost se řadí mezi tzv. kapitálové společnosti. Do této skupiny patří také například společnost s ručeným omezením. S označením akciové společnosti se setkáme spíše u větších firem. *„Většinou bývá založena za účelem podnikání, avšak ZOK umožňuje založení i za jiným účelem. Musí mít stanovený název, pod kterým nejen provádí právní úkony, ale je pod ním i zapsána v OR“.*⁸

Akciová společnost se vyznačuje, oproti ostatním obchodním korporacím, svými podstatnými znaky. Nejpodstatnějším znakem je tvorba základního kapitálu v podobě cenných papírů, v tomto případě akcií, které mají určitý počet.

Tyto cenné papíry mají svou jmenovitou hodnotu, vlastnosti a práva. Toto právo je spojené s nákupem těchto akcií, kdy nakupující, neboli akcionář, nakupuje akcie společnosti na kapitálovém trhu, díky čemuž firma získává základní kapitál a investici akcionáře. Akcionář po koupi určitých akcií, nabývá práv spojených s vlastnictvím těchto akcií. Hodnota akcií není neměnná. Závisí například na budoucí prosperitě společnosti a emisí dalších akcií nebo jejím úpadku.

2.1 Právní úprava akciové společnosti

Dle platného zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, který navazuje na úpravu akciové společnosti v obchodním zákoníku, musí firma, která je založena jako akciová společnost, nést označení „akciová společnost“ nebo zkratku „akc. spol“ nebo „a. s.“ a to od 1. ledna 2014. Základní zákonná definice zmíněného zákona, uvádí že *„Akciovou společností je společnost, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií.“*⁹

⁸ NOVOTNÝ, Jiří, Pavel ŠAŠEK. 2017. Právní základy podnikání – díl I. Právní úprava podnikání, závazkové vztahy, pracovní právo. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni s. 57-58.

⁹ § 243 odst. 1 ZOK.

Dále tento zákon uvádí, že „společnost zachází za stejných podmínek se všemi akcionáři stejně“.¹⁰

Společnost je tvořena zakladateli a akcionáři. Zakladatelé se musí stát zároveň i akcionáři společnosti. Akcionářem se může stát jak právnická tak fyzická osoba, pokud právní předpis nestanoví jinak a zároveň je způsobilá k právním úkonům. „Z hlediska zákona není mezi zakladateli jakožto zakládajícími akcionáři a ostatními akcionáři žádného právního rozdílu. Jeden rozdíl faktický však je: zakladatelé mají – byť nutně v mezích zákona – faktickou možnost upravit si vnitřní poměry společnosti podle vlastních představ. Jinak zákon striktně zakazuje přiznávat zakladatelům jakoukoliv zvláštní výhodu, což je správné a účelné“¹¹

2.2 Základní kapitál

Základní kapitál akciové společnosti je veden v českých korunách. Pokud akciová společnost vede účetnictví dle zvláštního zákona v eurech, má pak možnost vyjádřit základní kapitál společnosti v eurech. Základní kapitál akciové společnosti musí dosahovat částky minimálně 2 000 000 Kč, nebo 80 000 EUR, přičemž může být tvořen jak peněžitými, tak zároveň nepeněžitými vklady. Tento nepeněžitý vklad se oceňuje na základě posudku zpracovaného znalcem podle jiného právního předpisu, nesmí však být vyšší, než kolik činí daná částka určená znalcem. Znalce vybírají při zakládání společnosti zakladatelé, v jiném případě představenstvo nebo správní rada.

V čele akciové společnosti jsou dané orgány, dle určeného vnitřního systému, které se starají o chod celé akciové společnosti jako celku. Od roku 2014 se změnila úprava orgánů, kdy je možnost zvolit si mezi monistickým a dualistickým systémem vnitřní struktury v akciové společnosti. Česká republika používala tradičně dualistický systém. Je složen ze dvou orgánů, kdy každý z nich má přidělenou oblast, aby byl zachován plynulý chod společnosti. Od roku 2014, je

¹⁰ § 244 odst. 1 ZOK.

¹¹ DVORÁK, Tomáš. Akciová společnost a Evropská společnost. Praha: ASPI, a.s., 2009, s. 55.

možné si zvolit i systém monistický, ve kterém je v čele statutární ředitel, kdy jeho funkce je doplněna správní radou.

2.3 Založení akciové společnosti

Založení akciové společnosti lze rozdělit na dvě části. V první části jde o založení a ve druhé části jde o její vznik. Nelze založit společnost bez platného procesu a nemůže tak dojít ani k samotnému vzniku akciové společnosti, přičemž vznik společnosti spočívá v zápisu společnosti do obchodního rejstříku.

Po rekodifikaci, v roce 2014 dle zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, lze založit akciovou společnost i jedním zakladatelem, kdy zakladatelem může být i fyzická osoba. Před rekodifikací platilo, že pokud chtěla společnost založit pouze jedna osoba, muselo jít o právnickou osobu.

V případě založení společností více než jednou osobou, uzavírá se tzv. zakladatelská smlouva. V případě založení společnosti jednou osobou, jednalo by se o zakladatelskou listinu. Tyto smlouvy obsahují informace o společnosti jako celku, jde například o název a sídlo společnosti, akcie a jejich počet a předmět podnikání, a jiné.

Dalším důležitým dokumentem jsou stanovy. „*Ten kdo přijal stanovy a podílí se na úpisu akcii, je zakladatel*“.¹²

Stanovy obsahují:

- firmu a předmět podnikání nebo činnosti,
- výši základního kapitálu,
- počet akcií, jejich jmenovitou hodnotu, formu, popřípadě údaj o omezení převoditelnosti akcií
- jakého druhu budou akcie, které budou vydány, jejich název a popis práv s nimi spojenými

¹² § 250 odst. 1 ZOK.

- počet hlasů spojených s jednou akcií, celkový počet hlasů ve společnosti a způsob hlasování valné hromady
- údaj o tom, který ze systému vnitřní struktury společnosti byl zvolen a jiné údaje dle zákona 90/2012 Sb.

„Platný obchodní zákoník připouští, aby celá řada otázek byla řešena v rámci stanov odchylně od zákonné úpravy. Teprve tehdy, pokud se tak nestane, nastupuje zákonná úprava“¹³

Změnu a přijímání stanov má v kompetenci valná hromada společnosti a jsou přijímány formou notářského zápisu. Novým způsobem po založení společnosti po rekognici je tzv. jednorázový způsob. Před rekognicí, v roce 2014, bylo za potřebí přijmout zakladatelskou smlouvu, popřípadě listinu a po té také přijetí stanov. Dnes je potřeba pouze přijetí zakladatelského dokumentu neboli stanov. Minimální výše základního kapitálu musí být nejméně v hodnotě 2 000 000,- Kč, kdy při vedení účetnictví v eurech, je pak základní kapitál stanoven na minimální hranici 80 000,-EUR. Další podmínkou je, aby zakladatelé před podáním návrhu na zápis společnosti do obchodního rejstříku, splatili emisní ážio a to minimálně v souhrnu alespoň 30 % jmenovité nebo účetní hodnoty upsaných akcií.

2.4 Vznik akciové společnosti

Bude-li řádně splněn postup, tím je myšleno:

- vytvoření základního kapitálu
- splacení případného emisního ážia
- přijetí stanov
- splacení alespoň 30 % hodnoty upsaných akcií,

může být společnost zapsána do obchodního rejstříku. Pokud nebude tento postup dodržen, nebude akciová společnost založena, nebo se bude považovat za neplatné založení. Po splnění těchto podmínek, je podán návrh na zápis, do obchodního rejstříku, přičemž tento návrh podávají všichni členové

¹³ DVORÁK, Tomáš. Akciová společnost a Evropská společnost. Praha: ASPI, a.s., 2009, s. 61.

představenstva nebo statutární ředitel. Součástí tohoto návrhu je také písemné prohlášení tzv. správce vkladu, které je dokladem o splnění splacení požadované hodnoty upsaných akcií společnosti. Úkolem správce vkladu je také předložení potvrzení, které dokazuje výši splacených akcií a v jakém rozsahu byl splacen emisní kurz akcií. Podání návrhu na zápis akciové společnosti, je stanoveno ve lhůtě, nejpozději do 6 měsíců ode dne jejího založení. Tato lhůta může být změněna ve stanovách společnosti.

2.5 Zrušení a zánik akciové společnosti

Společnost zanikne, na základě rozhodnutí statutárního orgánu akciové společnosti, a to výmazem z veřejného rejstříku, přičemž nejprve tomuto předchází proces zrušení společnosti. Společnost může být zrušena dobrovolně nebo nuceně. Je tu i možnost založení akciové společnosti na dobu určitou, v tomto případě zaniknou uplynutím doby, na kterou byla zřízena. Dalším způsobem je likvidace společnosti, rozdělení společnosti nebo fúze na základě rozhodnutí akcionářů.

2.5.1 Dobrovolné zrušení společnosti

Tato situace nastane ve chvíli, kdy byla společnost založena na dobu určitou a uplynula tak doba, na kterou byla společnost založena nebo také dosažením sledovaného účelu, pro který byla společnost založena. Dalším důvodem může být rozhodnutí příslušného orgánu společnosti, o zrušení společnosti nebo rozhodnutí o fúzi daných společností. Může jít také o převod jmění na společníka, změna akciové společnosti na jinou formu obchodní korporace. Rozhodnutí je na valné hromadě.

2.5.2 Zrušení akciové společnosti s likvidací

Na základě valné hromady, tedy souhlasu dvoutřetinové většiny, je možné společnost zrušit, přičemž je proveden notářsky ověřený zápis. Akciová

společnost je pak zrušena dnem uvedeným v usnesení valné hromady nebo také dnem, kdy bylo toto rozhodnutí valnou hromadou přijato.

Likvidátor akciové společnosti jmenuje valná hromada a to bez zbytečného odkladu hned po té, co bylo rozhodnuto o zrušení akciové společnosti, pokud tak neučiní, učiní tak soud. Až po jmenování likvidátora, je možné podat návrh na zápis likvidace do obchodního rejstříku.

„Právo na podíl na likvidačním zůstatku je samostatně převoditelné ode dne, kdy akciová společnost vstoupila do likvidace, ledaže stanovy určí jinak.“¹⁴

„V případě, že likvidační zůstatek nestačí k úhradě jmenovité hodnoty akcií, dělí se na část připadající vlastníkům prioritních akcií a na část připadající vlastníkům ostatních akcií v rozsahu určeném stanovami; je-li více druhů akcií, jejichž zvýhodnění se vztahuje k likvidačnímu zůstatku, dělí se likvidační zůstatek i na část připadající vlastníkům těchto akcií“¹⁵. Tento postup lze vyloučit stanovami.

„Části likvidačního zůstatku se dělí mezi akcionáře v poměru odpovídajícím splacené jmenovité hodnotě jejich akcií“¹⁶. Tento postup lze též vyloučit stanovami.

„Likvidátor vyplatí podíl na likvidačním zůstatku bez zbytečného odkladu po odevzdání akcie. Odevzdané akcie likvidátor neprodleně zničí“.¹⁷

Likvidátor postupuje následovně. Vyzve, zákonným způsobem, akcionáře, aby vrátili zpět akcie, popřípadě zatímní listy v dostatečné lhůtě, s upozorněním, že pokud tak neučiní, budou akcie prohlášeny za neplatné.

Likvidátor následně vyplatí odpovídající podíl na likvidačním zůstatku a to bez zbytečného odkladu po prohlášení akcií za neplatné.

¹⁴ § 549 odst. 1 ZOK.

¹⁵ § 549 odst. 2 ZOK.

¹⁶ § 549 odst. 3 ZOK

¹⁷ § 550 odst. 1 ZOK

Rejstříkový soud po té provede výmaz dané akciové společnosti z obchodního rejstříku, ale jen pokud bude prokázáno, že byly všechny akcie společnosti, řádně zničeny, prohlášeny za neplatné nebo zrušeny.

K rozdělení likvidačního zůstatku mezi akcionáře dojde až poté, co společnost uspokojila všechny své věřitele.

2.5.3 Zrušení akciové společnosti bez likvidace

Zrušením akciové společnosti bez likvidace se především rozumí, plynulý přechod na jiného právního nástupce. Přeměna právnické osoby je možná prostřednictvím rozdělení, fúzí, převodem jmění na akcionáře, změnou právní formy nebo přeshraniční přemístění sídla společnosti.

Fúze

„Přeměnou právnické osoby je fúze, rozdělení a změna právní formy“.¹⁸

„Fúze se děje sloučením nebo splynutím nejméně dvou zúčastněných právnických osob. Sloučení nebo splynutí se považuje za převod činnosti zaměstnavatele.

Při sloučení nejméně jedna ze zúčastněných osob zaniká; práva a povinnosti zanikajících osob přecházejí na jedinou ze zúčastněných osob jako na nástupnickou právnickou osobu“.¹⁹

Představenstvo všech ze zúčastněných akciových společností, má povinnost alespoň jedenkrát za, měsíc před stanoveným, dnem konání valné hromady, jež má rozhodnout o sloučení, zpřístupnit v sídle společnosti projekt fúze, příslušné účetní závěrky a znaleckou zprávu o fúzi.

Převod jmění na akcionáře

¹⁸ § 174 odst. 1 z. č. 89/2012 Sb.

¹⁹ § 178 odst. 1-2 z. č. 89/2012 Sb.

Na základě valné hromady, může být rozhodnuto, že jmění zaniklé akciové společnosti, převezme jiný akcionář společnosti, který musí být vlastníkem akcií se jmenovitou hodnotou alespoň 90 % základního kapitálu, ale pokud je ovšem s těmito akciemi spojeno i 90% hlasovací právo v zanikající společnosti. Tento má pak povinnost vypořádat zbylé akcionáře v přiměřené míře a to formou finančních prostředků.

Rozdělení

Rozdělení společnosti schvaluje valná hromada společnosti. Nástupnickou obchodní korporací pak může být pouze a. s. a s. r. o. V některých případech může být vyžadován i souhlas státního orgánu podle zvláštního právního předpisu. Představenstvo zanikající akciové společnosti má povinnost zpracovat podrobnou písemnou zprávu o rozdělení.

2.6. Akcie

Akcie jsou cennými papíry. Vlastník (akcionář) těchto cenných papírů, má práva a povinnosti akcionářů vůči dané akciové společnosti. Dle práv spojených s typem akcií, které akcionář vlastní, se pak, odpovídajícím způsobem, může podílet na chodu a činnosti společnosti. Další práva spojená s držetím akcií například:

- právo na vydání opisu seznamu akcionářů vlastnících akcie na jméno, pokud uhradí náklady spojené se získáním opisu.
- právo na zápis do seznamu akcionářů, nebo
- právo na vydání akcií po jejich splacení
- právo na náhradu újmy vzniklou nesplněním povinností vlivné osoby uhradit a. s. škodu, která byla způsobena jejím ovlivněním
- právo na stejné zacházení s akcionáři a za shodných podmínek

Akcie pak mohou vydány ve formě listinné nebo zaknihované. „Stále se projevuje snaha o nahrazení listinných akcií zaknihovanými, tzv. dematerializace akcií. Zaknihovaná akcie je považována za nehmotnou věc a oproti listinným akciím přináší následující výhody: nižší náklady spojené s vydáním cenných papírů, větší bezpečnost nebo snadnější nakládání s nimi. Zaknihované akcie jsou spojeny ovšem i s nevýhodami, mezi hlavní patří zejména vysoké poplatky s vedením těchto akcií v evidenci. Pokud se akcionář chce při výkonu práv prokázat, musí tak učinit výpisem z evidence zaknihovaných cenných papírů“²⁰

Náležitosti akcií

ZOK v § 259 uvádí následující náležitosti akcie:

- označení, že jde o akcii,
- jednoznačnou identifikaci společnosti,
- jmenovitou hodnotu,
- údaj o formě akcie,
- u akcie na jméno jednoznačnou identifikaci akcionáře a
- název druhu akcie a popis práv s ním spojených alespoň odkazem na stanovy, mají-li být vydány akcie různých druhů.

„Označení, že se jedná o akcii, představuje povinnost uvést označení „akcie“ v textu vydaného cenného papíru. K identifikaci společnosti slouží uvedené údaje o společnosti, zejména její název a identifikační číslo jí přidělené. Další bod, pojem jmenovitá hodnota, sice není ZOK ani NOZ definován, je ale velmi často používán. Lze si pod ním představit peněžní částku uvedenou na emitovaném cenném papíru“²¹

2.6.2 Forma akcií

Členění akcií dle formy je na majitele (na doručitele) a na akcie na jméno (na řad). Akcie lze tedy také vydat na doručitele a na řad. Pokud akcie obsahuje

²⁰ Černá a kol., 2015, s. 381

²¹ Lasák, 2014, I. díl, s. 1306

jméno oprávněné osoby, jedná se o cenný papír na řad. Pokud akcie neobsahuje jméno oprávněné osoby, jedná se tedy o cenný papír na doručitele. Označení formy akcie je jednou z povinných náležitostí cenného papíru, a pokud nebude tento údaj nikde na akcii vyznačen, nesplňoval by tak, tento cenný papír náležitosti, dané zákonem a nešlo by tím pádem o akcii. Zaknihované cenné papíry nemají formu rozlišovanou.

Existují dva hlavní důvody, proč je forma akcií důležitá. Jde o identifikaci osoby, která je oprávněna vykonávat daná práva z držení akcie a upravuje způsob možnosti, převoditelnosti akcie.

„Akcie na jméno se zapisuje do seznamu akcionářů vedeným společností a je spjata přímo s osobou vlastníka, protože jeho jméno je na akcii uvedeno. Lze ji převést smlouvou a rubopisem, ve kterém je jednoznačně identifikován nabyvatel. Účinnost převodu vzniká okamžikem oznámení převodu společnosti a následným předložením rubopisované akcie. Převoditelnost akcií na jméno může být omezena tím, že k převodu může dojít pouze za splnění podmínek. Jedná se například o potřebu souhlasu orgánu společnosti k převodu akcie. V tomto případě není možné převod uskutečnit dříve, než bude udělen souhlas. Podmínky omezenosti převoditelnosti bývají upraveny ve stanovách společnosti. Akcie na majitele jméno akcionáře neuvádí, a proto není možné zjistit vlastníka akcie. Může být vydána ve dvou podobách – jako zaknihovaný nebo imobilizovaný cenný papír. Akcie 25 se ukládají do hromadné úschovy u oprávněných osob (např. centrální depozitář) a akcionáři, dle zákona, nemají právo požadovat vydání svých akcií z hromadné úschovy.“²²

Najdou se i výjimky, kdy formu vydání akcií určuje zákon. Jde například o penzijní fond, který může emitovat pouze akcie stejné jmenovité hodnoty a to na jméno nebo daná autorizovaná společnost může vydat jen zaknihované akcie na jméno. Zákon dále umožňuje vydání akcií se zvláštními právy. Jedná se například o akcie, které propůjčují držiteli hlasovací právo, ale pouze za podmínky, že jejich hodnota nebude vyšší než 90% základního kapitálu.

²² Černá a kol., 2015, s. 387

Zákon také umožňuje vydání akcií se zvláštními právy. Tím je např. vydání akcií, se kterými není spojeno hlasovací právo, avšak za podmínky, že jejich hodnota nebude vyšší než 90 % základního kapitálu.

2.6.3 Akcie se jmenovitou hodnotou

Jde o akcii, která představuje vklad akcionáře a podílí se tak na základním kapitálu akciové společnosti. Výjimkou jsou pak kusové akcie, díky kterým není vklad jmenovitou hodnotou, ale účetní hodnotou akcie.

2.6.3 Kusové akcie

Může být vydána na základě stanov akciové společnosti. Akciová společnost může vydat pouze kusové akcie anebo akcie se jmenovitou hodnotou, nemůže vydat oboje. Musí si tak vybrat pouze jednu z možností, při tvorbě základního kapitálu. Na rozdíl od akcií se jmenovitou hodnotou, kusové akcie mají hodnotu účetní povahy, kdy představují rovnocenné podíly na základním kapitálu akciové společnosti. Jde o nový typ akcií, který tak umožňuje akcionářům v případě, shodného projevu vůle, upřednostnit tak jednoduchou rovnici, sloužící pro stanovení jasných podílů na základním kapitálu akciové společnosti a to dle celkového počtu těchto vydaných, kusových akcií ve vlastnictví akcionářů společnosti. Tyto akcie mají právo jednoho hlasu na jeden kus akcie, kdy pojem nominální hodnota je nahrazena hodnotou účetní. Tato hodnota se stanovuje tak, že celkovou částku základního kapitálu společnosti vydělíme celkovým počtem vydaných kusových akcií. Protože tyto akcie nemají nominální hodnotu, tak také neobsahují informace o výši své jmenovité hodnoty, ale je pouze označena slovy „kusová akcie“.

2.6.4. Kmenové akcie

Jde o akcie základní povahy, kdy s těmito akciemi nejsou spojena žádná zvláštní práva. Jde o základní akcii, dle které se dále odlišují a posuzují ostatní druhy

akcií. Tyto akcie nemusí obsahovat konkrétní údaje o daném druhu akcie. Pokud tedy údaje v textu akcie chybí, jedná se tak o kmenové akcie. Akcionář vlastníci tyto akcie má základní členská práva. Mezi základní členská práva považujeme právo na podíl na likvidačním zůstatku, právo uplatňovat návrhy a proti návrhy k záležitostem, které řeší shromáždění valné hromady, právo účastnit se rozhodování a zasedání valné hromady právo požadovat a obdržet vysvětlení a v neposlední řadě právo podílet se na řízení společnosti

2.6.5. Prioritní akcie

Jedná se o nejvíce rozšířené a známe druhy akcií. Tyto akcie mají výhodu v oblasti majetkových práv akcionáře. Akcionáři vlastníci tuto akcii, mají privilegia při vyplácení podílu na zisku nebo také na likvidačním zůstatku společnosti. Vlastníci této akci jsou vypláceni přednostně před ostatními akcionáři.

Emise těchto akcií je závislá na roli k prioritním akciím a stanovy akciové společnosti. Mohou být totiž emitovány jen za předpokladu, kdy je ve stanovách výslovně stanoveno, že společnost může přistoupit k emisi prioritních akcií a dále tak určovat, jaké další práva budou s prioritními akciemi spojena.

2.6.6. Zvýhodněné akcie pro zaměstnance společnosti

Jde o akcie, které mohou být nabízeny zaměstnanců akciové společnosti ve zvýhodněném režimu. Aby tomu tak mohlo být, musí být tato skutečnost uvedena ve stanovách akciové společnosti. Ve stanovách lze také uvést možnost zahrnout právo zaměstnanců akciové společnosti, nabývat za zvýhodněných podmínek i takové akcie společnosti, které jsou propojeny se společností, ve které jsou zaměstnáni. Tyto akcie mohou být nabízeny i zaměstnancům, kteří odešli do důchodu.

2.6.7 Ostatní cenné papíry vydávané akciovou společností

„Akciová společnost může vydat, kromě akcií, i další cenné papíry, a to podle potřeby, aktuálního stavu nebo vztahu k akcionářům. Jedná se zejména o zatímní listy, dluhopisy a opční listy“²³

2.7. Výhody a nevýhody akciové společnosti

2.7.1 Výhody akciové společnosti:

- Ručení akcionářů jen do výše podílu na likvidačním zůstatku, neručí však za dluhy společnosti.
- Převoditelnost akcií, společnost není závislá na konkrétních osobách
- Anonymita a snadnost změny vlastníka akcií, tyto osoby nejsou zapsány v obchodním rejstříku, v obchodním rejstříku jsou zapsán pouze akcionář jednočlenné společnosti.
- Díky emisím akcií, lze získat velký základní kapitál, na rozdíl od ostatních kapitálových společností, tyto akcie jsou pak uvedeny na burzu
- Možnost velké expanze vlivem možnosti získání dodatečných finančních zdrojů, díky emisi nových akcií
- Oddělení funkcí manažera a vlastníka
- Diverzifikace rizika vlivem možného velkého počtu akcionářů

2.7.2 Nevýhody akciové společnosti:

Především se jedná o v celku komplikovaný postup při zakládání společnosti, například díky nutnosti emisí akcií a splacení emisního ážia a to minimálně v souhrnu alespoň 30 % jmenovité nebo účetní hodnoty upsaných akcií. Dalším důvodem je pak likvidace společnosti nebo požadavky na transparentnost a v neposlední řadě ztráta kontroly nad podnikem.

²³ Hejda a kol., 2014, s. 106

Zákon dále stanovuje, že akciová společnost musí mít zřízené, příslušné webové stránky. Jde o povinnost akciové společnosti, veřejně publikovat a informovat o stavu akciové společnosti širokou veřejnost a to zdarma.

3. Organizační struktura a orgány akciové společnosti

Jedním ze základních nástrojů uplatňování správy v akciové společnosti jsou její vrcholové, správní orgány. Jedná se o rozlišení struktury na dva modely a to na dvouúrovňový neboli dualistický systém a jednoúrovňový neboli monistický systém.

Druh orgánu	Monistický systém a. s.	Dualistický systém a. s.
Nejvyšší orgán	Valná hromada	Valná hromada
Statutární orgán	Správní rada (kontrolně - řídící orgán)	Představenstvo
Kontrolní orgán		Dozorčí rada

Tabulka č. 1 Model vnitřní struktury a. s.

3.1 Dualistický systém

„Dualistický systém je vnitřní uspořádání akciové společnosti tvořené představenstvem a dozorčí radou. Byl převzat z německé právní úpravy s rozdílem, že v české úpravě má valná hromada právo volit a odvolávat členy dozorčí rady i představenstva. Ve stanovách může být upraveno, že členové představenstva mohou být voleni dozorčí radou“ ²⁴ Tímto systémem se řídí například akciové společnosti v Německu, Nizozemsku, nebo Rakousku. Za vznik dualistického systému lze považovat nedostatky

monistického systému, přičemž jeho hlavním nedostatkem je, že obchodní vedení společnosti a zároveň dohled na danou činnost vykonává jeden a ten samý orgán. Pokud stanovy akciové společnosti jasně nestanoví, kterým systémem se společnost řídí, uplatní se tzv. nevyvratitelná právní domněnka, že

²⁴Černá a kol., 2015, s. 421

vnitřní uspořádání této akciové společnosti je dualistický systém. Korektní stanovení vnitřního systému je pouze jednou z důležitých náležitostí obsahu daných stanov a proto by tato situace neměla nastat

3.1.1. Představenstvo

Jedná se o statutární orgán akciové společnosti, který je zodpovědný za obchodní vedení společnosti. *„Představenstvo se řídí zásadami a pokyny schválenými valnou hromadou, pokud jsou v souladu s právními předpisy a stanovami. Nikdo však není oprávněn udělovat představenstvu pokyny týkající se obchodního vedení“²⁵*. Nejdůležitějším úkolem představenstva je dohlížet na řádné vedení účetnictví, dále pak předkládat účetní závěrky a také předkládání návrhů na rozdělení zisku nebo úhradu ztráty.

„Představenstvo společnosti, která nezpracovává výroční zprávu podle jiného právního předpisu, vyhotoví zprávu o podnikatelské činnosti a o stavu jejího majetku, v níž zhodnotí stav majetku a podnikatelskou činnost společnosti v účetním období, za něž se sestavuje účetní závěrka, a předpokládaný další vývoj podnikatelské činnosti společnosti. Zpráva o podnikatelské činnosti a o stavu jejího majetku se uloží do sbírky listin ve lhůtě pro uložení účetní závěrky sestavené za účetní období, za něž se zpráva sestavuje“²⁶

Základní znaky působnosti představenstva:

- Jde o orgán akciové společnosti, jež má dualistický systém vnitřního uspořádání, který je zřizovaný obligatorně
- Představenstvo je statutárním orgánem společnosti
- Zodpovídá za obchodní vedení společnosti
- Představenstvo je orgánem se zbytkovou působností

²⁵ § 435 odst. 3 ZOK

²⁶ § 435 odst. 5 ZOK

Působnost představenstva dělíme na vnitřní a vnější formu uspořádání a to na dva okruhy. Vnější působnost reprezentuje představenstvo jako statutární orgán, přičemž vnitřní působnost představuje obchodní vedení akciové společnosti.

Valná hromada má kromě již výše uvedených i další povinnosti a práva:

- Vypracovává zprávu o vztazích mezi propojenými osobami
- Svolává valnou hromadu nebo náhradní valnou hromadu
- Informuje o nabytí vlastních akcií
- Informuje akcionáře o jejich přednostním právu
- Má možnost měnit stanovy společnosti
- Má možnost rozhodovat o změně základního kapitálu společnosti s pověřením valné hromady
- Vykonává činnost likvidátora, pokud není stanoven
- Podává návrhy na zápis do obchodního rejstříku
- Vykonává práva zaměstnavatele
- Svolává valnou hromadu a její usnesení
- Rozhoduje o uzavření smlouvy s auditorem a projednává s ním vyhotovenou zprávu
- Uděluje a odnímá prokuru
- Upravuje obchodní politiku společnosti

„Členy představenstva mohou být fyzické i právnické osoby. Není-li ve stanovách společnosti určeno jinak, má představenstvo obvykle 3 členy. V případě vícečlenného představenstva se volí jeho předseda, kterému je přiznán rozhodující hlas v případě rovnosti hlasů. Kromě této výhody mu žádná další nepřísluší. Mezi úkoly předsedy představenstva patří např. organizace činnosti představenstva nebo jednání k zaměstnancům. K tomu ale může být právně pověřen jiný člen“.²⁷

²⁷ Černá a kol., 2015, s. 423

Členové představenstva jsou voleni a odvoláváni usnesením, valnou hromadou. Ve stanovách společnosti může být upraveno, že tato činnost náleží pouze dozorčí radě. Dozorčí radě pak náleží povinnost schválení smlouvy o výkonu dané funkce, pokud volí členy představenstva.

K volbě členů představenstva, je zapotřebí prostá většina hlasů valné hromady i dozorčí rady za přítomnosti akcionářů. V případě volby valnou hromadou, je možné upravit ve stanovách volbu vyšším počtem hlasů. Dozorčí rada pak rozhoduje o zvolení nových členů prostou většinou. Stanovy mohou toto upravit na zvolení většinou kvalifikovanou. Nový člen musí se svým zvolením, do dané funkce, souhlasit a je členem představenstva od okamžiku řádného zvolení.

„Za stanovených podmínek může člena představenstva zvolit i samo představenstvo. Tato možnost volby se nazývá kooptace, její podmínky musí být upraveny ve stanovách společnosti. Ve výjimečných případech může být člen představenstva jmenován i soudem. V případě zániku funkce člena představenstva jsou orgány (valná hromada nebo dozorčí rada) povinny zvolit nového člena do dvou měsíců.“²⁸

Funkce členů představenstva zaniká z následujících důvodů:

- Úmrtím člena představenstva
- Odstoupení z funkce;
- Odvolání z funkce;
- Jiný způsob ukončení funkce;
- Uplynutí doby funkčního období
- Zánik právnické osoby, jejíž členem představenstva je členem.

²⁸ Černá a kol., 2015, s. 424

3.1.2. Dozorčí rada

Dozorčí rada provádí dohled nad činností akciové společnosti, což ji zařazuje do role kontrolního orgánu. I v úpravě společnosti s ručením omezeným lze najít dozorčí radu, avšak na rozdíl od akciové společnosti není povinně stanoveným orgánem. Zákon stanoví pravomoci dozorčí rady pro výkon její činnosti, které může využívat dle svého rozsahu.

Kvalifikace nutná pro vykonávání funkce člena dozorčí rady, která musí být splněna:

- Bezúhonnost
- Svěprávnost
- Člen dozorčí rady nesmí zároveň působit jako člen představenstva a výkonu funkce nesmí bránit překážky

Dozorčí rada vykonává následující typy kontroly:

- předběžnou kontrolu (ex ante)
- následnou kontrolu (ex post).

*„Předběžná kontrola spočívá především ve schvalovací pravomoci. Následná kontrola znamená např. přezkumy účetní závěrky, návrhu na rozdělení zisku nebo úhradu ztráty nebo přezkum rozhodnutí valné hromady v případě odmítnutí vysvětlení“.*²⁹

K povinnostem se řadí např.:

- Pravidelná účast členů dozorčí rady na valné hromadě
- Předkládání stanovisek k účetní závěrce, návrhu na rozdělení zisku nebo k úhradě ztráty;
- Informování valné hromady o výsledcích své činnosti

²⁹ Lasák, 2014, II. díl, s. 2090

- Informování valné hromady o výsledcích přezkumu zprávy o vztazích.

„V určitých případech může dojít k situaci, že dozorčí rada nebude schopna plnit své funkce, a to zejména pokud se její členové neúčastní zasedání dozorčí rady, počet členů není roven počtu, který je způsobilý přijímat rozhodnutí, nebo v případě ignorace své činnosti, tedy provádění kontroly představenstva.“³⁰

Mezi oprávnění lze poté zařadit

- Právo svolat valnou hromadu
- Právo kdykoli požádat o slovo během konání valné hromady
- Právo podat žalobu u soudu proti neplatným usnesením valné hromady
- Právo podat protest proti usnesením valné hromady.

„V určitých případech může dojít k situaci, že dozorčí rada nebude schopna plnit své funkce, a to zejména pokud se její členové neúčastní zasedání dozorčí rady, počet členů není roven počtu, který je způsobilý přijímat rozhodnutí, nebo v případě ignorace své činnosti, tedy provádění kontroly představenstva.“³¹

Práva dozorčí rady jsou upravena i v § 447 Zákona o obchodních korporacích. Tento zákon stanoví, že dozorčí rada má právo nahlížet do všech dokumentů a záznamů společnosti, které se týkají její činnosti. Kromě toho může dozorčí rada provádět kontrolu účetních záznamů, zejména pokud jsou vedena v souladu se skutečností. Tato pravomoc je však podmíněna souhlasem celé dozorčí rady. Dozorčí rada také může přezkoumat účetní závěrky a návrhy na rozdělení zisku nebo úhradu ztráty. V případě soudních sporů určuje dozorčí rada člena, který bude společnost zastupovat.

Dozorčí rada obvykle sestává ze tří členů, nicméně počet členů může být specifikován v stanovách společnosti. V případě, že zaměstnanci volí jednu třetinu členů dozorčí rady, musí být počet členů dělitelný třemi. Pokud není

³⁰ Lasák, 2014, II. díl, s. 2104 – 2105

³¹ Lasák, 2014, II. díl, s. 2104 – 2105

zákonem stanoveno jinak, jsou členové dozorčí rady voleni a odvoláváni valnou hromadou. Tato pravidla platí pro společnosti s více než 500 zaměstnanci v pracovním poměru, kteří volí třetinu členů dozorčí rady.

Avšak ve stanovách společnosti může být uveden odlišný počet zaměstnanců a členů dozorčí rady, s podmínkou, že tento počet nejde nad rámec členů volených valnou hromadou. Funkční období členů dozorčí rady obvykle trvá 3 roky, ale může být upraveno jinak ve smlouvě o výkonu funkce nebo stanovách společnosti. Je důležité poznamenat, že člen dozorčí rady nesmí současně zastávat funkci člena představenstva.

Pokud má dozorčí rada pouze jednoho člena, funguje jako individuální orgán, přičemž tento člen je zároveň předsedou dozorčí rady. V takovém případě není nutné svolávat jednání dozorčí rady, ale rozhodnutí člena musí být zaznamenána. Akciová společnost, ve které část dozorčí rady volí zaměstnanci, nesmí mít dozorčí radu s jedním členem. Volba nových členů dozorčí rady probíhá prostou většinou hlasů přítomných akcionářů na valné hromadě. Zvolený člen začíná vykonávat svou funkci okamžikem zvolení, ale může být dohodnuto odložení účinnosti. Člen musí své zvolení do funkce schválit.

*„Členem dozorčí rady může být i právnická osoba. Údaje o členech dozorčí rady se zapisují do veřejného rejstříku (jméno, sídlo nebo adresa trvalého pobytu, počet členů, den vzniku a zániku funkce). Každému členovi dozorčí rady se jeho funkční období počítá samostatně, i tuto problematiku společnost může upravit ve stanovách. Délka funkčního období není zákonem stanovena ani omezena, proto musí být určena ve stanovách společnosti“.*³²

Jak již bylo uvedeno dříve, zaměstnanci akciové společnosti mohou volit členy dozorčí rady, pokud jsou v době volby nebo odvolání člena ve vztahu zaměstnání a pokud má společnost více než 500 zaměstnanců. Tato záležitost je upravena v § 448a Zákonu o obchodních korporacích. Možnost zaměstnanců

³² Štenglová, 2020, s. 950 – 951

volit členy dozorčí rady a podílet se na dohledu nad hospodařením společnosti se nazývá kodeterminace nebo participace. Novela Zákoníku o obchodních korporacích č. 33/2020 Sb. tento proces nově upravuje v samostatném paragrafu.

Akcionáři mohou rovněž volit členy dozorčí rady, což je nově upraveno v souvislosti s novelou Zákoníku o obchodních korporacích. Právo jmenovat člena dozorčí rady je tedy spojeno s vlastnictvím akcií. Je však nutné dodržet podmínku, že počet členů dozorčí rady, kteří jsou voleni valnou hromadou, musí být roven nebo vyšší než počet členů dozorčí rady, kteří jsou voleni akcionáři. Tato podmínka je stejně důležitá jako v případě volby zaměstnanci

„Člena dozorčí rady zvoleného akcionářem může odvolat jen on sám z jakéhokoliv důvodu nebo bez udání důvodu, ve stanovách společnosti může být upraveno. Akcionáři s tzv. vysílacím právem mají ale pouze právo, ne povinnost, volby členů dozorčí rady“³³

Funkce člena dozorčí rady přestává existovat z následujících příčin:

- Úmrtí člena
- Vzdání se funkce
- Odvolání
- Jiné ukončení funkce
- Zánik právnické osoby, v níž je členem dozorčí rady
- Jmenování nového člena

„V případě smrti člena dozorčí rady, odstoupení z funkce, odvolání anebo jiného ukončení jeho funkce anebo v případě zániku právnické osoby, která je členem dozorčí rady, bez právního nástupce zvolí příslušný orgán do 2 měsíců nového člena dozorčí rady. Nebude-li z tohoto důvodu dozorčí rada schopna plnit své funkce, jmenuje chybějící členy soud na návrh osoby, která na tom má právní

³³ Štenglová, 2020, s. 956 – 957

zájem, a to na dobu, než bude řádně zvolen chybějící člen nebo členové, jinak může soud společnost i bez návrhu zrušit a nařídít její likvidaci.“³⁴

3.2 Monistický systém

Monistický systém se vyznačuje tím, že kontrola a řízení společnosti jsou svěřeny jedinému orgánu, který je volen valnou hromadou. V České republice byl monistický systém původně atypický, protože kromě nejvyššího orgánu - valné hromady, existovaly další volené orgány, jako je správní rada a statutární ředitel. Toto rozdělení kompetencí mezi orgány vedlo k mnoha výkladovým problémům, a proto byla vydána novela zákona, která změnila úpravu monistického systému. V tomto novém uspořádání je pouze jeden orgán, který kombinuje funkce kontrolního i statutárního orgánu. Zahraniční společnosti mají také upravené pravomoci členů. Pokud tedy stanovy neupravují jinak, všichni členové správní rady mohou vykonávat funkci statutárního i kontrolního orgánu. Mimo správní radu neexistuje jiný orgán, který by ji kontroloval, ale tato situace může být upravena ve stanovách společnosti.

Novela č. 33/2020 Sb. Zákona o obchodních korporacích mění koncept monistického řízení akciové společnosti. Dřívější roli dvou volených orgánů, konkrétně správní rady a statutárního ředitele, tato novela mění tím, že vytváří pouze jeden orgán - správní radu. Tato rada má kompetenci vykonávat jak statutární, tak kontrolní činnosti. V důsledku toho je správní rada samostatně právně upravena, vzhledem k odchýlení od dřívějšího uspořádání orgánů monistického systému s odkazem na dualistický systém.

3.2.1 Správní rada

Správní rada je definována v § 456 zákona o obchodních korporacích jako statutární orgán společnosti, který má za úkol vést obchodní záležitosti a dohlížet na činnosti akciové společnosti. Její činnost obecně podléhá zásadám a

³⁴ § 453 odst. 1 ZOK

pokynům schváleným valnou hromadou, avšak musí být v souladu se stanovami a právními předpisy. Ve stanovách je možné dále upravit způsoby, jakými správní rada plní své povinnosti, ale tyto upravené postupy nesmí omezovat právo akcionářů na získání požadovaných informací.

„Správní rada zajišťuje řádné vedení účetnictví, předkládá valné hromadě ke schválení řádnou, mimořádnou, konsolidovanou, případně mezitímní účetní závěrku a v souladu se stanovami také návrh na rozdělení zisku nebo jiných vlastních zdrojů nebo úhradu ztráty“³⁵

Správní rada připravuje zprávu o podnikatelské činnosti a stavu majetku, který společnost vlastní. Tato zpráva zhodnocuje tyto faktory v daném účetním období, ve kterém je společnost povinna sestavit účetní závěrku. Kromě toho zpráva zahrnuje odhadovaný vývoj společnosti a její vyhlídky do budoucnosti. Zpráva o podnikatelské činnosti se archivuje ve sbírce dokumentů v určeném termínu pro zveřejnění účetní závěrky.

Účetní závěrka musí být zveřejněna na internetových stránkách společnosti nejméně 30 dní před konáním valné hromady a po dobu 30 dnů po jejím schválení nebo neschválení. Součástí účetní závěrky může být také výroční zpráva podle příslušných právních předpisů. Nicméně akciová společnost má možnost nahradit výroční zprávu právě zprávou o podnikatelské činnosti a stavu majetku, takže není nutné připravovat oba dokumenty.

Výkon funkcí statutárního orgánu zahrnuje pro správní radu zejména vedení společnosti a jejího zastupování. Další činnosti jsou stanoveny zákonem nebo stanovami, avšak pravomoc valné hromady nelze přenést na správní radu.

„Přenesení činností je možné pouze tehdy, pokud je to dovoleno zákonem. Správní radě není svěřeno dohlížení na činnost společnosti, neboť by to znamenalo, že by správní rada musela kontrolovat sama sebe. Je ale možné rozdělit činnosti mezi členy stanovením, že někteří členové budou vykonávat

³⁵ § 456 odst. 5 ZOK

*statutární a někteří kontrolní působnost. Toto rozdělení není možné v případě jednočlenné správní rady“.*³⁶

Podle § 457 zákona o obchodních korporacích je správní rada složena ze tří členů a jejich mandát trvá 3 roky, pokud stanovy společnosti nebo smlouva o výkonu funkce neurčují jinak. Zákon rovněž umožňuje, aby správní radu tvořil jediný člen, který vykonává současně funkci statutárního i kontrolního orgánu a zároveň působí jako předseda. Pokud má být správní rada složena pouze z jednoho člena, je nutné to zaznamenat do zápisu. Pokud je tato osoba jediným držitelem akcií, dochází k akumulaci funkcí, protože má pravomoc rozhodovat i v rámci valné hromady. Funkční období jednotlivých členů správní rady se počítá samostatně pro každého z nich. Avšak ve stanovách společnosti může být určen jiný způsob stanovení délky funkčního období členů správní rady. Zákon neupravuje délku funkčního období členů ani smlouvy o výkonu funkce.

Novela Zákona o obchodních korporacích (ZOK) přinesla také úpravu regulace konkurence mezi členy správní rady.

- Členové správní rady nesmějí provozovat podnikání v oblasti, která spadá do předmětu činnosti společnosti, ani zprostředkovávat obchody pro společnost
- Nemohou zastávat funkce v statutárním orgánu jiné společnosti, která působí v podobném oboru či má podobný předmět činnosti, s výjimkou koncernu
- není dovoleno podnikat v jiné obchodní korporaci jako společníci s neomezeným ručením nebo jako ovládající osoby jiné osoby se stejným nebo podobným předmětem činnosti.

Ve stanovách je ale možné zákaz konkurence upravit.

Členové správní rady ztrácí svou funkci v souladu s ustanovením § 460 ZOK v případech:

- zánik právnické osoby.

³⁶ Štenglová, 2020, s. 967

- smrt člena správní rady
- odvolání člena
- odstoupení člena z funkce
- jiné ukončení funkce člena
- zvolení jiného člena

Valná hromada má povinnost zvolit nového člena správní rady do dvou měsíců. V případě potřeby může soud zvolit člena správní rady na dobu, kdy je řádný člen nepřítomný. Soudní jmenování člena správní rady je důležité, pokud správní rada není schopna vykonávat svou funkci z důvodu nedostatečného počtu členů pro usnášení nebo schopnosti jednat jménem společnosti.

*„Ve stanovách společnosti může být volba nových členů správní rady upravena možnou volbou náhradníků, kteří na uvolněné místo nastoupí podle stanoveného pořadí. Do obchodního rejstříku je zapsán až po vzniku funkce člena správní rady“.*³⁷

Rozhodnutí správní rady se přijímá většinou hlasů členů přítomných na jednání. Stanovy mohou specifikovat požadovaný počet hlasů. Každý člen má právo na jeden hlas. Členové správní rady mají právo a jsou povinni, účastnit se jednání správní rady, neboť tato povinnost vyplývá z principu péče řádného hospodáře. Toto právo účasti na jednáních správní rady nelze omezit ani odebrat, neboť by to zasáhlo do obchodního vedení. Na jednání se mohou zúčastnit i další osoby, a to podle rozhodnutí a pořadu jednání. Nicméně v případě, že se jedná o citlivé záležitosti, jako je obchodní tajemství nebo jiné důvěrné informace, další osoby by se těchto jednání neměly účastnit.

³⁷ Štenglová, 2020, s. 974 – 975

4. Péče řádného hospodáře

4. 1. Vývoj

Institut právního charakteru, který určuje konkrétní objektivní normu pro předpokládané chování povinné osoby, není nic nového. S určitým rozdílem lze tvrdit, že téměř veškeré instituty soukromého práva mají své kořeny v římském právu a to platí i pro povinnost péče řádného hospodáře. Římské právo zavedlo princip, kde se očekávané chování srovnávalo s hodnoceným reálným jednáním povinné osoby. V tomto kontextu byl standardem pro očekávanou kvalitu jednání povinné osoby pojmenován jako chování "otce rodiny".

„Dobrý otec rodiny, tzv. „bonus pater familias“, znázorňoval rozumného, pilného a čestného člověka, jehož jednání bylo považováno za vzor pro jednání ostatních osob a mohlo být od kohokoliv vyžadováno. V případě rozporu v jednání s tím, jak by se správně choval bonus pater familias, mohlo zavdat vzniku odpovědnosti za porušení standardu očekávaného jednání.“³⁸

Významným mezníkem v historii bylo přijetí obecného občanského zákoníku v roce 1811. Tento zákoník zavedl první ustanovení povinnosti péče řádného hospodáře na území dnešní České republiky. Právní normy obsažené v něm byly platné od 1. června 1811 až do roku 1950. Tento zákoník rozlišoval řadu různých pojmů, které určovaly odpovídající abstraktní rozsah očekávaného jednání. .

„U zmocněnce bylo třeba jednat poctivě a pilně, dále se v různých částech uvádí pojmy jako „dobrý hospodář“, „poctivý a usilovný hospodář“ či „obyčejné schopnosti“, všechny tyto pojmy leč různé uvádí jistou míru požadované péče.4 V části obecného zákoníku občanského, ve kterém se pojednává o opatrovnictví a poručenství se nachází § 228, který uvádí, že „jakmile poručník nebo

³⁸ Mancelová, S. Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti. Praha: C.H. Beck, 2015, 24 s.

opatrovník převezme jmění, jest povinen spravovati s veškerou péčí řádného a pilného hospodáře a ručiti za své zavinění“³⁹

Následkem

změny politického režimu a směřování Československé republiky v roce 1948 a zejména pak po přijetí nové kodifikace občanského zákoníku č. 141/1950 Sb. se povinnost péče řádného hospodáře přestává objevovat v českém právním řádu. Po vzniku samostatné České republiky se tento institut vrací v postupných fázích.

4. 2. Definice

Po rekodifikace soukromého práva byla zavedena tzv. všeobecná povinnost každého člena voleného orgánu právnické osoby, jednat s péčí řádného hospodáře. Tuto povinnost stanoví § 159 odst. 1 ObčZ, který určuje, že každý, kdo přijme funkci člena voleného orgánu právnické osoby, se zavazuje vykonávat tuto funkci s nezbytnou:

- Loajalitou
- Potřebnými znalostmi
- Pečlivostí

Zákon stanoví předpokládaný předpoklad (má se za to), že osoba, která není schopna této péče, i když to měla zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe žádné důsledky, tj. funkci přesto přijme nebo v ní setrvává, jedná nedbale.

Je diskutabilní, zda povinnost jednat s péčí řádného hospodáře představuje samostatnou právní povinnost, nebo zda se jedná "pouze" o standard jednání, který musí členové volených orgánů dodržovat při plnění svých povinností. Skutečnost, že péče řádného hospodáře je pouze standardem jednání, by mohla

³⁹ Mancelová, S. Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti. Praha: C.H. Beck, 2015, 25 s

vyplývat z důvodové zprávy k novelizaci zákona o obchodních korporacích (zákon č. 33/2020 Sb., body 41 až 44), kde se uvádí: "Péče řádného hospodáře je standardem jednání při výkonu funkce.

Nelze ji porušit, protože není považována za právní povinnost. Nicméně text důvodové zprávy nesouhlasí se zněním novely zákona o obchodních korporacích, které se od původního návrhu odchýlilo. I po novém zákoně o obchodních korporacích zůstává v platnosti ustanovení o povinnosti jednat s péčí řádného, například § 53 odst. 1 nebo § 53 odst. 3, kde se hovoří o osobě, která porušila povinnost péče řádného hospodáře.

4. 3. smlouva o výkonu funkce

Občanský zákoník nepopisuje, jaký právní vztah vzniká mezi právnickou osobou a jednotlivcem, který přijme funkci člena jejího voleného orgánu. Na rozdíl například od zákona o obchodních korporacích, který v § 59 odst. 1 ZOK specifikuje, že:

„Práva a povinnosti mezi obchodní korporací a členem jejího orgánu se řídí přiměřeně ustanoveními občanského zákoníku o příkazu, ledaže ze smlouvy o výkonu funkce, byla-li uzavřena, nebo ze zákona o obchodních korporacích plyne něco jiného.“⁴⁰

Dále pak dle § 60 ZOK:“

„Smlouva o výkonu funkce v kapitálové společnosti obsahuje také tyto údaje o odměňování

- a)** *vymezení všech složek odměn, které náleží nebo mohou náležet členovi voleného orgánu, včetně případného věcného plnění, úhrad do systému penzijního připojištění nebo dalšího plnění,*

⁴⁰ § 59 odst. 1 ZOK

- b) určení výše odměny nebo způsobu jejího výpočtu a její podoby,*
- c) určení pravidel pro výplatu zvláštních odměn a podílu na zisku pro člena voleného orgánu, pokud mohou být přiznány, a*
- d) údaje o výhodách nebo odměnách člena voleného orgánu spočívajících v převodu účastnických cenných papírů nebo v umožnění jejich nabytí členem voleného orgánu a osobou jemu blízkou, má-li být odměna poskytnuta v této podobě.“⁴¹*

Nicméně § 59 odst. 1 ZOK pouze vyjadřuje obecný princip platný pro členy všech volených orgánů právnické osoby, tj. nestanoví-li příslušná právní úprava nebo smlouva o výkonu funkce člena voleného orgánu právnické osoby jinak, použijí se na vztah mezi právnickou osobou a členem jejího voleného orgánu subsidiárně ustanovení občanského zákoníku o příkazní smlouvě:

- *„Příkazní smlouvou se příkazník zavazuje obstarat záležitost příkazce.*
- *Příkazník plní příkaz poctivě a pečlivě podle svých schopností; použije přitom každého prostředku, kterého vyžaduje povaha obstarávané záležitosti, jakož i takového, který se shoduje s vůlí příkazce. Od příkazcových pokynů se příkazník může odchýlit, pokud to je nezbytné v zájmu příkazce a pokud nemůže včas obdržet jeho souhlas.*
- *Příkazník přenechá příkazci veškerý užitek z obstarané záležitosti.“⁴²*

4. 4. povinnosti péče řádného hospodáře

⁴¹ § 60 odst. ZOK

⁴² § 2431 a 2432 odst. 1-2 z. č. 89/2012

4.4.1 Povinnost loajality

Podle § 159 odst. 1 občanského zákoníku se stanoví, že:

„Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí“⁴³,

to znamená, v řádném souladu s péčí řádného hospodáře. Tato zásada platí pro každého člena statutárního orgánu právnické osoby bez výjimky. Za předpokladu, že by takový člen porušil svou povinnost loajality vůči společnosti, neměl by možnost se vyhnout odpovědnosti za případnou škodu. Povinnost loajality je v tomto kontextu zásadním předpokladem dle § 51 odst. 1 zákona o obchodních korporacích.

„Jedná se o neoddělitelnou složku povinnosti péče řádného hospodáře, především ve smyslu institutu zastoupení a správu cizího majetku. Specifická míra loajality se bude vždy zjišťovat v souvislosti s konkrétním případem, samozřejmě ale v rámci zkoumání podle § 52 odst. 1 zákona o obchodních korporacích. Je potřeba zmínit, že povinnost loajality je ve společnosti se neurčitým pojmem „nezbytná“, z čehož je možné dovodit, že tato povinnost nebude bezmezná. Bude vždy na posouzení, zda člen statutárního orgánu měl tu možnost vědět tom, že jeho jednání je schopné naplnit znaky nelojálnosti a tím povinnost porušit.“⁴⁴

Nepochybně, povinnost loajality zahrnuje také povinnost mlčenlivosti ohledně důvěrných informací, které člen orgánu získal v rámci své funkce (včetně obchodních tajemství), s výjimkou situací, kdy jejich zveřejnění vyžaduje zákon, soudní rozhodnutí s právní mocí nebo jiný požadavek na řádný výkon funkce. Dále tato povinnost zahrnuje dodržování zakladatelských dokumentů právnické osoby a platných právních předpisů (například týkajících se pravomocí jednotlivých orgánů) a rozhodnutí nejvyššího orgánu právnické osoby.

⁴³ Ust. § 159 odst. 1 Zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

⁴⁴ Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020, komentář.

„Například i Nejvyšší soud v rozhodnutí NS 29 Cdo 3864/2008 shledal, že součástí náležité péče člena představenstva akciové společnosti je mimo jiné i požadavek, aby člen představenstva dával při rozhodování v představenstvu přednost zájmům společnosti před zájmy akcionáře, který jej do představenstva vahou svých hlasů prosadil, a nenechal se při výkonu funkce tímto akcionářem ovlivňovat (povinnost loajality).“⁴⁵

Povinnost loajality je přímo zakotvena v právním textu jako obecný požadavek na chování každého člena voleného orgánu právnické osoby. Tato povinnost spočívá v prioritizaci zájmů právnické osoby nad vlastními zájmy člena, nad zájmy jeho blízkých a podobně. Jak uvádí rozhodnutí Nejvyššího soudu č. 27 ICdo 62/2017, povinnost loajality uplatňuje hlavně při plnění povinností a vykonávání práv vyplývajících z vztahu mezi členem a společností, který vzniká s přijetím funkce. Je důležité si však uvědomit, že členství v orgánu je aktivní po celou dobu, tedy i mimo plnění konkrétních povinností spojených s funkcí. Člen orgánu by neměl bez opodstatněného důvodu jednat proti zájmům společnosti, ani když se neprovádějí konkrétní povinnosti spojené s funkcí. To však neznamená, že člen orgánu nemůže legitimně hájit své jiné zájmy, například v osobních záležitostech, ve kterých může a často bude hájit své vlastní zájmy. V případech, kdy se tyto zájmy dostanou do konfliktu se zájmy společnosti (například při uzavírání smluv se společností), je zde mechanismus pro řešení střetu zájmů.

„Porušením povinnosti loajality bude například situace, kdy člen orgánu právnické osoby v rozporu se zájmy této právnické osoby a mimo pravidla o vedení účetnictví z majetku této právnické osoby odčerpá část prostředků pro své soukromé účely (srov. například NS 8 Tdo 222/2006 nebo NS 8 Tdo 940/2006). Upřednostnění vlastních finančních zájmů, resp. zájmů dalších osob před důsledným plněním svých povinností ve prospěch právnické osoby

⁴⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022 komentář.

*rovněž může indikovat skutečnost, že členové voleného orgánu právnické osoby nejednali zcela v souladu s povinností loajality.*⁴⁶

4.4.2 Povinnost jednat s řádnou péčí

Naše soudy interpretují zákon tak, že nepožaduje absolutní míru pečlivosti, i když je z jeho formulace v § 52 odst. 1 zřejmé, že obecně pojímá péči řádného hospodáře objektivním způsobem. Ačkoli je péče řádného hospodáře vnímána jako obecný standard, při posuzování, zda byla uplatněna, se vždy zohledňuje aktuální situace člena orgánu. Máme za to, že zákon očekává pouze takovou míru péče (a znalostí), která je rozumně požadovatelná od člena orgánu vzhledem k jeho postavení nebo profesi podle § 5 odst. 1 ObčZ a konkrétním okolnostem daného případu.

*„Vždy je například třeba brát v úvahu, v jakém časovém horizontu se musel člen orgánu rozhodnout, jak významné, vzhledem ke konkrétní situaci, ve které se obchodní korporace nachází, pro ni rozhodnutí bylo, a řadu dalších okolností. A je třeba si uvědomit i to, že i rozhodnutí určité právní jednání neuskutečnit (například proto, že člen orgánu neměl v daném časovém horizontu k dispozici potřebné informace) může mít pro obchodní korporaci negativní důsledky.*⁴⁷

V obecném smyslu nejsou požadovány odborné znalosti, s výjimkou situací, kdy jsou tyto znalosti dohodnuty (ne vždy explicitně, ale mohou být například specifikovány popisem dovedností a vlastností, které jsou od člena orgánu očekávány)

Při snaze definovat rozsah povinnosti jednat čestně a s dostatečnými znalostmi můžeme částečně vycházet z dosavadní judikatury českých soudů týkající se povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře.

⁴⁶ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020 komentář

⁴⁷ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020 komentář

„V rozhodnutí NS 5 Tdo 1224/2006 například dovolací soud konstatoval, že pojem péče řádného hospodáře lze chápat tak, že řádný hospodář činí právní jednání týkající se obchodní společnosti odpovědně a svědomitě a stejným způsobem rovněž pečuje o její majetek, jako kdyby šlo o jeho vlastní majetek.“⁴⁸

Můžeme také upozornit na další závěry Nejvyššího soudu, které jsou uvedeny v citovaném rozhodnutí. Podle těchto závěrů není vyžadováno, aby člen statutárního orgánu disponoval veškerými odbornými znalostmi souvisejícími s danou funkcí. Stačí, aby měl základní znalosti umožňující rozpoznat hrozící škodu a zabránit jí na spravovaném majetku. Péče řádného hospodáře podle tohoto rozhodnutí zahrnuje i povinnost člena statutárního orgánu pochopit, kdy je potřeba odborná pomoc od speciálně kvalifikovaného subjektu, a zajistit takovou pomoc. Domníváme se, že toto rozhodnutí trestního senátu Nejvyššího soudu je obecně aplikovatelné i v rámci péče řádného hospodáře členů orgánu právnických osob, zejména pak v případě členů statutárního orgánu právnické osoby.

4. 5. Pravidlo podnikatelského úsudku

Občanský zákoník stanovil pro péči řádného hospodáře poměrně přísná pravidla, což spolu s dalšími motivačními mechanismy pro řádné řízení korporací může snížit ochotu členů orgánu podstupovat rizika. Z tohoto důvodu zákon o obchodních korporacích na základě zahraničních zkušeností upravuje tzv. pravidlo podnikatelského úsudku. Jeho podstata není v tom, že by měnilo povinnost péče řádného hospodáře - ta stále platí podle § 159 ObčZ. Podstata spočívá v tom, že poskytuje jednajícím členům orgánu možnost "bezpečného přístavu" (safe harbour), pokud jednali v souladu s obchodním zvykem, bez ohledu na výsledek jejich jednání.

⁴⁸ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022 komentář

Pravidlo podnikatelského úsudku tedy poskytuje ochranu pro ty, kteří jednali opatrně a s dostatečnými znalostmi, a přesto byly následky jejich jednání pro korporaci negativní - v takovém případě by soudy neměly ex post hodnotit podstatu jejich rozhodnutí a následky, ale měly by se zaměřit na to, zda proces rozhodování byl řádný. Proces rozhodování však nikdy nemůže být řádný, pokud bylo jednáno nevěrně - i zde však platí, že se vyžaduje přiměřená loajalita podle okolností. Je tedy zřejmé, že pravidlo podnikatelského úsudku, zejména pokud jde o splnění požadavků na opatrnost, zahrnuje také rozumné posouzení rizikovosti konkrétního jednání, neboť to je základem tohoto institutu.

Ustanovení § 51 odst. 1 rozvíjí pro členy orgánů požadavky dvou z tří kritérií péče řádného hospodáře, konkrétně požadavek na potřebné znalosti a na pečlivé jednání, a zdůrazňuje i požadavek loajality. Toto ustanovení promítá pravidlo podnikatelského úsudku, jak je uvedeno výše, a podle důvodové zprávy stojí na koncepci, že jedná-li někdo náležitě, informovaně a v zájmu společnosti, nemůže nést veškerá rizika, která mohou v rámci podnikání nastat. Pokud je celková koncepce společnosti založena na smlouvě (obligacích) s nejistým výsledkem, není realistické požadovat, aby členové volených orgánů nesli veškerá možná rizika svého jednání, včetně těch, která nemohli ovlivnit. Pokud tedy někdo plní svou povinnost obhajitelně rozumně a v zájmu korporace, jedná s pečlivostí řádného hospodáře, i kdyby toto jednání mělo negativní důsledky. Zákon zde jasně upřednostňuje zájem korporace před zájmy společníků, což navazuje na povinnost společníků projevovat korporační loajalitu vůči celku.

I přestože zákon připouští, že ne každé jednání člena orgánu, které má nepříznivé následky pro obchodní korporaci, je porušením péče řádného hospodáře v kontextu pravidla podnikatelského úsudku, je stále důrazný v tom smyslu, že pokud člen orgánu porušil zákonem stanovenou povinnost loajality, nemůže se vyvinut z důsledků svého jednání tvrzením, že jednal v dobré víře a měl opodstatněný důvod předpokládat, že jedná v informovaném zájmu obchodní korporace. Zákon tedy stanoví, že neloajální jednání vůči společnosti

je vždy nepřijatelné a vždy by mělo být považováno za porušení péče řádného hospodáře.

Zároveň zákon neuplatňuje pravidlo podnikatelského úsudku na všechna jednání, ale pouze na ty, která jsou prováděna v rámci obchodního rozhodování. Rozlišení mezi tím, co je a co není obchodním rozhodnutím, může být často složité a vždy závisí na konkrétních okolnostech daného případu. Pravidlo podnikatelského úsudku by mělo poskytovat jistotu pro rozumná obchodní rozhodnutí, a proto se nevztahuje na všechna jednání vykonávaná v rámci funkce - typicky ne každé rozhodnutí související s obchodním vedením bude považováno za obchodní rozhodnutí.

„Zpravidla tak nebude podnikatelským rozhodnutím jednání dovnitř korporace, které má za cíl pouze vnitřní organizaci, technické fungování korporace apod. Naopak například personální politika již podnikatelským rozhodováním zpravidla bude. Podle názoru P. Šuka je však odlišení podnikatelských a ostatních rozhodnutí (pro posuzování péče řádného hospodáře) nevýznamné. Stejná pravidla, která § 51 rozvíjí pro posuzování péče řádného hospodáře při podnikatelských rozhodnutích, platí (podle § 159 odst. 1 ObčZ) i pro ostatní rozhodování.“⁴⁹

Pro zdokonalení pravidla podnikatelského úsudku v českém právním systému je klíčová soudní praxe. Mezi významná soudní rozhodnutí patří verdikt Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2016, sp.zn. 29 Cdo 5036/2015, který se zaměřil právě na tuto problematiku. V uvedeném rozsudku soud dospěl k závěru, že pro posouzení, zda jednání ředitele společnosti při výkonu jeho funkce bylo v souladu s povinností péče řádného hospodáře, není rozhodující, zda mělo jednání pozitivní či negativní výsledek pro společnost. Dále zdůraznil, že i v případě, že zamýšlený cíl rozhodnutí ředitele není dosažen, není to samo o sobě důkazem porušení práva ze strany ředitele. Pouze v situaci, kdy se prokáže, že ředitel společnosti nejednal v souladu se všemi požadavky vyplývajícími z

⁴⁹ Štenglová Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020 komentář

povinnosti péče řádného hospodáře, lze uvažovat o jeho povinnosti nahradit škodu způsobenou jeho jednáním. Za účelem plnění povinnosti péče řádného hospodáře je ředitel společnosti vázán k jednání při výkonu své funkce s dostatečnými znalostmi a informovaností, což znamená schopnost využívat dostupné informace a po zvážení možností dospět k rozumnému rozhodnutí ohledně výhod a nevýhod jednotlivých obchodních variant.

*„Splnění této povinnosti je ovšem nezbytné posuzovat z pohledu ex ante, tj. prizmatem skutečností, které jednatelem byly či při vynaložení příslušné péče (při využití dostupných informačních zdrojů) mohly a měly být známy v okamžiku, v němž dotčená podnikatelská rozhodnutí učinil“.*⁵⁰

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 29 Cdo 4276/2009 (OR 7/2011 s. 214), který zkoumá otázku rozhodnutí ředitele společnosti s ručením omezeným, který se rozhodl neprotočit pohledávku společnosti.

*„Nejvyšší soud zde vyložil, že pro úvahu, zda byl jednatel povinen pohledávky vymáhat, je významné (mimo jiné) i posouzení případné úspěšnosti takového postupu (jenž odvisí např. od možnosti společnosti prokázat vznik, výši i trvání uplatněné pohledávky) a reálnosti jejího (alespoň částečného) vymožení. V případě dlužníka, který zjevně není schopen své závazky splnit ani částečně, popř. v situaci, kdy společnost není s to prokázat svá tvrzení ohledně vzniku, výše a trvání pohledávky, aniž by takový stav způsobil sám jednatel, by naopak v rozporu s náležitou péčí (péčí řádného hospodáře) mohlo být – podle okolností případu – podání žaloby a vynaložení dalších nákladů na vedení soudního řízení“.*⁵¹

Jinak řečeno, jestliže ředitel rozhodne, zda bude společnost vymáhat pohledávky, závisí na jeho rozhodnutí v rámci obchodního vedení, které musí

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2016 sp.zn. 29 Cdo 5036/2015

⁵¹ BALÝOVÁ, Lucie. Péče řádného hospodáře ve volených orgánech obchodních korporací ve světle rekonstrukce. Obchodněprávní revue, 2014, č. 7-8, s. 214

zohlednit všechny relevantní okolnosti. Přesto i předešlá soudní praxe Nejvyššího soudu, i když nepřímo, pracovala s tímto principem:

„Náležitá péče totiž nepochybně zahrnuje i péči o majetek akciové společnosti, a to nejen v tom smyslu, aby nevznikla škoda na majetku jeho úbytkem či znehodnocením, ale také aby byl majetek společnosti zhodnocován a rozmnožován v maximální možné míře, jaká je momentálně dosažitelná.“⁵²

4. 6 Informovanost

Pro jednání informovaně je nezbytné, aby člen statutárního orgánu měl možnost rozumně předpokládat, že tak jedná. Tento požadavek zdůrazňuje důležitost pečlivého a důkladného vyhledávání a zajištění dostatečných informací pro následné rozhodnutí.

„Bylo by naivní domnívat se, že členové statutárních orgánů obchodních společností rozhodují na základě zcela bezvadných a úplných informací, opak je však pravdou. Dle názoru Lasáka je možné povinnost informovanosti vyložit tak, že člen statutárního orgánu se seznámil a vzal v potaz všechny dostupné materiální informace, které byly v konkrétním čas a v místě ke sledovanému podnikatelskému rozhodnutí rozumně dostupné.“⁵³

Nejvyšší soud se vyslovil v rozsudku ze dne 26. 10. 2016 sp. zn. 29 Cdo 5036/2015, že:

„Aby dostál požadavku péče řádného hospodáře, je jednatel společnosti s ručením omezeným povinen jednat při výkonu své funkce (mimo jiné) s potřebnými znalostmi, a tedy i informovaně, tj. při konkrétním rozhodování využít rozumně dostupné (skutkové i právní) informační zdroje a na jejich základě pečlivě zvážit možné výhody i nevýhody (rozpoznatelná rizika) existujících

⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2005, sp. zn. . 5 Tdo 1143/2005

⁵³ Lasák, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležil, T. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. Díl I. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 417 s.

variant podnikatelského rozhodnutí. Splnění této povinnosti je ovšem nezbytné posuzovat z pohledu ex ante, tj. prizmatem skutečností, které jednateli byly či při vynaložení příslušné péče (při využití dostupných informačních zdrojů) mohly a měly být známy v okamžiku, v němž dotčená podnikatelská rozhodnutí učinil.“⁵⁴

Kritériem dostatečnosti informací se rozumí, že potřeba informací se bude značně lišit v závislosti na konkrétních okolnostech každého jednotlivého případu. Tyto okolnosti mohou zahrnovat dostupnost právních a faktických informací, časový rámec, vztah mezi důležitostí informací a náklady na jejich získání, a samozřejmě náročnost zamýšleného rozhodnutí. Není rozumné požadovat, aby členové statutárních orgánů získávali veškeré možné informace k danému rozhodnutí, ale je důležitá přiměřená příprava a zhodnocení potenciálních rizik spojených s takovým jednáním. Je pravděpodobné, že množství informací bude odpovídat náročnosti a důležitosti plánovaného rozhodnutí.

⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 29 Cdo 5036/2015

5. Porovnání dualistického a monistického systému

Zde se budu zabývat porovnáním interních systémů akciových společností. Zaměřím se především na mé pozorování, které jsem získal během zpracování tohoto tématu. Zvláštní pozornost věnuji výhodám a nevýhodám monistického systému, který je relativně novým vnitřním modelem akciové společnosti, platným od 1. 1. 2021. Zavedení možnosti volby struktury orgánů akciové společnosti do české právní úpravy představuje větší flexibilitu v rámci vedení takové společnosti. Přičemž u nás se vždy více používal a preferoval Dualistický systém. Monistický systém je pak vhodným řešením pro malé a střední podniky, neboť minimalizuje náklady na provoz společnosti a personální obsazení, zatímco využívá výhod, které akciová společnost obecně přináší.

I když se monistický a dualistický systém liší ve své struktuře, oba mají za úkol zajišťovat kontrolní i výkonné funkce. Zatímco v dualistickém systému jsou tyto funkce oddělené, v monistickém systému jsou koncentrovány do dvou orgánů: správní rady a statutárního ředitele. Nová právní úprava umožňuje, aby jedna osoba vykonávala povinnosti obou těchto orgánů, čímž vytváří čistě monistický model řízení společnosti. To vede k tomu, že společnosti, které preferují menší počet osob v orgánech, volí monistický systém řízení. Menší počet osob v orgánech znamená pro společnost nižší náklady na odměny. Proto není překvapením, že po zavedení nové právní úpravy mnoho menších akciových společností přešlo na monistický systém.

V souladu se zákonem je představenstvo v dualistickém systému považováno za kolektivní orgán společnosti. Tuto skutečnost však lze lehce vyvrátit, neboť ve stanovách je možné zvolit menší počet členů představenstva, a dokonce i pouze jednoho člena, což již nelze považovat za kolektivní orgán. To umožňuje zakladatelům širokou škálu změn, které mohou upravit ve stanovách společnosti, což někdo může vnímat jako výhodu a druhý jako nevýhodu. Dle mého názoru bych tuto skutečnost viděl spíše jako výhodu, neboť umožňuje každé společnosti přizpůsobit si stanovy podle svých potřeb.

6. Následky porušení povinnosti péče řádného hospodáře

6. 1. Trestně právní odpovědnost

Tato kapitola vysvětluje trestně právní odpovědností v rovině nedodržení povinnosti péče řádného hospodáře, která spočívá převážně v porušení povinnosti při správě cizího majetku podle § 220 trestního zákoníku. Přičemž trestněprávní regulace odpovědnosti, za porušení péče řádného hospodáře, úzce koresponduje s právním rámcem v oblasti soukromého práva, konkrétně s občanským zákoníkem a zákonem o obchodních korporacích.

Hospodářská trestná činnost má mnoho společného s ustanoveními z druhého pólu dualistického pojetí práva. Při plnění povinností vyplývajících z občanského a obchodního práva v souvislosti s péčí řádného hospodáře je zapotřebí někdy použít i určitých "nátlakových prostředků", které poskytuje správní právo prostřednictvím správních deliktů a následných sankcí, stejně jako trestní právo, pokud mírnější opatření nestačí k trestání porušení této povinnosti.

Podle Nejvyššího soudu není zásadní, zda se určitý původní vztah řeší prostřednictvím soukromoprávního postupu, neboť to nemá žádný vliv na možnost trestněprávní odpovědnosti. Tento postoj Nejvyššího soudu byl vyjádřen ve svém usnesení ze dne 13. ledna 2016, sp. zn. 3 Tdo 1555/2015, kde uvedl:

„Trestní právo se stará i o hodnoty a vztahy, které jsou řešeny odlišnými právními odvětvími a jeho aplikace je možná tam, kde prostředky těchto odlišných právních odvětví k dostatečné ochraně nestačí, jelikož byl spáchán trestný čin, a za dodržení všech podmínek a předpokladů stanovených trestním

*právem jak hmotným tak procesním, je bezpochyby třeba, aby stát dopravil pachatele trestného činu k trestní odpovědnosti a následně požadované jednání vynutit za užití sankce. Byla-li naplněna skutková podstata ve všech důležitých znacích spáchaným trestným činem, nelze dopustit, aby stát rezignoval na svou roli při ochraně zákonem chráněných zájmů fyzických i právnických osob tím, že bude daná situace odkloněna na existenci institutů občanského práva či jiných právních odvětví, které je možné využít k zajištění navrácení finančních prostředků, které byly ovlivněny samotným trestným činem“.*⁵⁵

6. 1.1 Porušení povinnosti při správě cizího majetku

Nedodržení povinnosti spravovat nebo pečovat o cizí majetek spočívá v tom, že pachatel nejedná v souladu s obecným nebo konkrétním obsahem této povinnosti. K takovému nedodržení může dojít zejména prostřednictvím aktivních jednání pachatele, například nedostatečným nakládáním s cizím majetkem, při kterém nedosáhne odpovídající protihodnoty, jako je prodej majetku za evidentně neadekvátní cenu, zřízení zástavního práva na majetku bez řádného opodstatnění, neoprávněné půjčování majetku s neexistujícím nebo nepřiměřeným úrokem, neoprávněné dary či podezřelé převody majetku na jiné osoby, rizikové investice do majetku nebo pronájem majetku za nízké nájemné, které není v souladu s jeho skutečnou hodnotou.

6. 1.1 Způsobení úpadku

Trestný čin, kterým je způsobení úpadku, definovaný podle § 224 trestního zákoníku, patří mezi tzv. úpadkové delikty, což je zřejmé i z názvu samotné skutkové podstaty

„Co se týče objektu trestného činu, jedná se o identický objekt trestného činu, jaký se nachází i u trestných činů velmi podobných, jako jsou trestné činy

⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 1. 2016 sp. zn. 3 Tdo 1555/2015

*poškození věřitele, zvýhodnění věřitele, porušení insolvenční povinnosti a popřípadě i pletichy v insolvenčním řízení, tedy objektem je ochrana majetkových práv věřitelů.*⁵⁶

V § 224 trestního zákoníku je stanovena ochrana před potenciálním ohrožením vznikajícím v důsledku stavu úpadku dlužníka, což může vést k riziku zmaření pohledávek jak stávajících, tak i nových věřitelů této osoby

6. 2. Soukromoprávní odpovědnost

Je zřejmé, že soukromoprávní odpovědnost, konkrétně v kontextu porušení povinnosti péče řádného hospodáře, bude spočívat v ustanoveních soukromého práva. Zaměříme se především na předpisy obsažené v občanském zákoníku a zákoně o obchodních korporacích. *„Pokud nastane situace, že člen představenstva nejedná dle standardu péče řádného hospodáře případně v rámci nezbytné loajality a tím tuto povinnost poruší, je odpovědný korporaci za újmu takto vzniklou.*⁵⁷

Hodnocení nároku na náhradu újmy se provádí v souladu s obecnými zásadami pro vznik takového nároku. Aby nárok na náhradu újmy mohl vzniknout, musí být splněny určité obecné požadavky. Mezi tyto požadavky patří existence odpovědnostního titulu, kterým je protiprávní jednání, vznik újmy a kauzální souvislost mezi nedodržením povinnosti a vznikem újmy.

Norma povinnosti náhrady újmy v občanském zákoníku je obsažena v § 2984 a stanoví, že:

„(1) Povinnost nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody).

⁵⁶ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2009, Praha, 2029 s.

⁵⁷ Mancelová, S. Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti. Praha: C.H. Beck, 2015, s.77

(2) Nebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvláště zákon. V takových případech se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu.⁵⁸

Zákon rozlišuje mezi nemajetkovou újmou a újmou na majetku (označovanou jako škoda). Jak vyplývá z uvedeného paragrafu, povinnost nahradit jinému újmu vždy zahrnuje povinnost nahradit majetkovou újmu. Naopak, druhý odstavec naznačuje, že nemajetková újma bude vyrovnána pouze v případě, že to stanoví speciální zákon nebo je to výslovně dohodnuto. V § 3 odst. 2 zákona o obchodních korporacích, který upravuje vztah tohoto zákona a občanského zákoníku, se uvádí, že:

„Ukládá-li tento zákon povinnost nahradit újmu, postihuje škůdce i povinnost nahradit nemajetkovou újmu.“⁵⁹

V novém občanském zákoníku je stanovena povinnost náhrady škody za tři různé kategorie soukromoprávních deliktů. Těmito kategoriemi jsou porušení dobrých mravů dle § 2909, porušení zákona dle § 2910 a porušení smluvní povinnosti dle § 2913 občanského zákoníku. Je třeba si uvědomit, že odpovědnost za tyto jednotlivé druhy deliktů se může lišit.

Porušení zákonné povinnosti se zakládá na subjektivní povaze, kdy škůdce, tedy narušitel, *„který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.“⁶⁰*

⁵⁸ Ust. § 2984 Zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

⁵⁹ Ust. § 3 odst. 2 Zákona č. 90/2012 Sb. zákon o obchodních korporacích

⁶⁰ Ust. § 2910 Zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Zákon dále stanoví v § 2911 občanského zákoníku, že pokud někdo způsobil újmu porušením stanovených povinností, předpokládá se, že tak učinil v důsledku nedbalostního zavinění. Dále může být člen představenstva zodpovědný za další porušení podmínek, které přesahují rámec zákonem stanovených povinností, pokud tyto podmínky byly dohodnuty smluvně. Zákon totiž umožňuje dohodnout si další smluvní podmínky kromě těch stanovených zákonem. Porušení povinnosti péče řádného hospodáře může mít pro takto jednajícího člena řadu soukromoprávních důsledků.

6.2.1 Vydání prospěchu

Jedním z charakteristických následků porušení péče řádného hospodáře je vydání prospěchu. Tento následek je reglementován v § 53 odst. 1 zákona o obchodních korporacích, který uvádí, že *„osoba, která porušila povinnost péče řádného hospodáře, vydá obchodní korporaci prospěch, který v souvislosti s takovým svým jednáním získala. Není-li vydání prospěchu možné, nahradí ho povinná osoba obchodní korporaci v penězích.“*⁶¹

Jedná se o návrat k pojetí náhrady vzniklé škody podle občanského zákoníku, konkrétně v § 2951 odst. 1. Tento paragraf stanoví, že škoda by měla být nahrazena tzv. obnovením předchozího stavu a pokud to není možné nebo je-li to žádáno poškozeným, může být újma vyrovnána finanční částkou. Tímto přístupem se upřednostňuje možnost vyplacení získaného prospěchu před finančním vyrovnáním, s cílem obnovit původní stav. *„Podle mínění P. Šuka § 53 odst. 1 se týká případu, kdy člen voleného orgánu benefitoval z porušení péče řádného hospodáře bez toho, aby nutně vznikla újma obchodní korporaci.“*⁶²

6.2.2 Ručení člena orgánu v rámci § 159 odst. 3 občanského zákoníku

⁶¹ Ust. § 53 odst. 1 Zákona č. 90/2012 Sb. zákon o obchodních korporacích

⁶² Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020, komentář

Občanský zákoník v § 159 odst. 3 stanoví, že odpovědnost člena voleného orgánu vzniká v případě, „nenahradil-li člen voleného orgánu právnické osobě škodu, kterou jí způsobil porušením povinnosti při výkonu funkce, ačkoli byl povinen škodu nahradit, ručí věřiteli právnické osoby za její dluh v rozsahu, v jakém škodu nenahradil, pokud se věřitel plnění na právnické osobě nemůže domoci.“⁶³.

V situaci, kdy je uzavřena smlouva o náhradě škody, která je v souladu s ustanoveními § 2898 občanského zákoníku a § 53 odst. 2 zákona o obchodních korporacích a kdy je plnění této smlouvy provedeno řádně, odpovědnost podle § 159 odst. 3 občanského zákoníku zanikne. Přesto však věřitelé budou nadále chráněni ustanoveními o relativní neúčinnosti podle § 589 a následujícími ustanoveními občanského zákoníku, a mohou také podat žalobu na doplnění pasiv podle § 66 odst. 1 písm. b zákona o obchodních korporacích.

6.2.3 Vznik ručení při úpadku obchodní korporace podle § 66 zákona o obchodních korporacích

„Proto, aby byla uložena nějaká ze sankcí vycházejících z § 66 odst.1, je nezbytným požadavkem rozhodnutí insolvenčního soudu o úpadku obchodní korporace a o způsobu jeho řešení. Druhým esenciálním předpokladem, bez kterého není možné uvalit sankce v tomto paragrafu, je existence porušení některé povinnosti statutárního orgánu, které mělo za následek úpadek obchodní korporace, popřípadě nebylo možné hrozící úpadek zvrátit.“⁶⁴ Je tedy klíčové zjistit, zda konkrétní člen statutárního orgánu porušil svou povinnost péče řádného hospodáře. Dalším předpokladem pro ukládání těchto sankcí je podání žaloby insolvenčním správcem obchodní korporace. Pouze insolvenční správce má právo podat návrh na zahájení řízení. Konečně, poslední podmínkou je přiměřenost sankce.

⁶³ Ust. § 159 odst. 3 Zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

⁶⁴ Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020, komentář

6.2.4 Vyloučení člena představenstva z výkonu funkce

Toto téma je regulováno v § 63 zákona o obchodních korporacích, který stanoví že:

„(1) Soud může i bez návrhu rozhodnout, že člen statutárního orgánu obchodní korporace, který v posledních 3 letech před zahájením řízení opakovaně nebo závažně porušil své povinnosti při výkonu funkce, nesmí až po dobu 3 let od právní moci rozhodnutí o vyloučení vykonávat funkci člena statutárního orgánu jakékoli obchodní korporace (dále jen „vyloučení člena statutárního orgánu“).

(2) Soud rozhodne i bez návrhu o vyloučení člena statutárního orgánu, jestliže byla tomuto členovi statutárního orgánu uložena povinnost podle § 66 odst. 1.

*(3) Návrh na vydání rozhodnutí o vyloučení člena statutárního orgánu může podat každý, kdo na něm má důležitý zájem“.*⁶⁵

6. 3. Akcionářská žaloba

Zákon o obchodních korporacích poskytuje kvalifikovanému akcionáři specifické právo nazývané akcionářská žaloba, které je podrobně upraveno v § 371 a následujících ustanoveních ZOK. Toto právo umožňuje kvalifikovanému akcionáři požadovat za určitých podmínek nároky ve prospěch společnosti, i když zpravidla takové pravomoci vykonávají orgány společnosti.

Kvalifikovaný akcionář může využít institut akcionářské žaloby zejména v případech, kdy člen představenstva společnosti způsobí újmu tím, že nedodrží péči řádného hospodáře nebo porušuje zákaz konkurence. V takových situacích nelze očekávat, že představenstvo bude objektivně jednat a újmu na svých členech (nebo členech dozorčí rady) vymáhat s odpovídající důrazností, jako by šlo o cizí stranu. Pokud má společnost jednoho dominantního akcionáře nebo skupinu akcionářů, akcionářská žaloba slouží také jako ochrana menšinových

⁶⁵ Ust. § 63 Zákona č. 90/2012 Sb. zákon o obchodních korporacích

akcionářů před těmito ovládajícími subjekty. Každý kvalifikovaný akcionář tedy má právo (nikoliv povinnost) požadovat za společnost:

- náhrady újmy (majetkové i nemajetkové) proti členu představenstva nebo dozorčí rady;
- splnění případné povinnosti člena představenstva nebo dozorčí rady plynoucí z dohody o vypořádání újmy, která vznikla společnosti porušením péče řádného hospodáře;
- splacení emisního kursu proti akcionáři, který je v prodlení s jeho splácením (včetně úroku z prodlení se splácením emisního kursu, který činí dvojnásobek zákonné sazby úroku z prodlení, ledaže stanovy akciové společnosti určí výši úroku z prodlení jinak).

Závěr

Celá tato práce se věnuje akciové společnosti, kde jsem uvedl historii, vznik a zánik akciové společnosti. Dále jsem se, okrajově, zmínil o akciích a jejich kategorizaci. V další části jsem se zaměřil na vnitřní strukturu akciové společnosti, která je rozdělena do dvou kategorií a to na monistický a dualistický systém. V neposlední řadě jsem poukázal na výhody a nevýhody akciové společnosti, přičemž závěr práce je zaměřen na téma péče řádného hospodáře a následkům porušení péče řádného hospodáře.

U každé kapitálové korporace se setkáme s výhodami a nevýhodami, přičemž každá z nich je něčím charakteristická a na základě toho je pak budoucím podnikatelem vybrána. U akciové společnosti je předpoklad velké počáteční investice související s větším množstvím investorů. Z tohoto důvodu se nejčastěji setkáváme s akciovými společnostmi, které jsou spíše větší velikosti v komparaci k ostatním korporacím a firmám.

Z výhod akciové společnosti bych nejvíce vyzdvihl především následující body:

- Ručení akcionářů jen do výše podílu na likvidačním zůstatku, neručí však za dluhy společnosti.
- Možnost velké expanze vlivem možnosti získání dodatečných finančních zdrojů, díky emisi nových akcií
- Oddělení funkcí manažera a vlastníka

Nevýhodu akciové společnosti pak vidím v náročnosti při založení a to od nutnosti emisí akcií, splacení emisního ážia až po vnitřní systémové uspořádání společnosti.

Co se týče komparace monistického a dualistického systému, vnitřního uspořádání akciové společnosti, tak bych především zmínil rozdíl v kontrole, obchodování a řízení společnosti, kdy u monistického systému tyto činnosti zajišťuje pouze jeden orgán společnosti a to správní rada, přičemž u

dualistického systému je řízení a obchod společnosti zajištěn představenstvem a kontrolu vykonává dozorčí rada společnosti. Dalším úskalím monistického systému je pak relativně nová právní úprava a chvíli bude trvat, než se tento nově upravený systém uchytlí v praxi. Výhodou monistického systému pak vidím v relativní úspoře nákladů a bude tedy vhodná pro menší akciové společnosti. Plusovým bodem pro dualistický systém je pak jeho právní úprava, která tak zůstala skoro totožná, přičemž tento systém je u nás již zaběhlý a více používaný. Na druhou stranu lze počítat s vyššími náklady a nároky oproti monistickému systému. Dualistický systém se, z mého pohledu, hodí spíše pro větší akciové společnosti a naopak monistický pro menší společnosti.

V oblasti tématu povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře, není zcela dané, zda se jedná o smluvní nebo zákonnou povinnost. Někteří autoři se domnívají, že se jedná o povinnost vyplývající ze smlouvy, jejíž porušení automaticky vede k objektivní odpovědnosti, zatímco jiní tvrdí, že se spíše jedná o povinnost stanovenou zákonem (v souladu s § 2910 a 2911 Občanského zákoníku), což vede k předpokladu vzniku povinnosti k náhradě škody na základě zavinění.

Dle mého názoru, se jedná o povinnost odvozenou ze smlouvy, neboť vztah mezi členem orgánu a korporací vychází ze smluvního základu. Oponenti této teze argumentují především tím, že se jedná o povinnost stanovenou zákonem, kterou nelze vyloučit, a to zejména vzhledem k formulaci domněnky nedbalosti v ustanovení §159 odst. 1 občanského zákona. Následky porušení péče řádného hospodáře, byly již rozebrány v jednotlivých kapitolách jak ze soukromoprávní tak trestně právní roviny.

Seznam Literatury

Odborné publikace

- BERKOVEC, Aleš. Akciová společnost a rozptýlené vlastnictví. Praha: Leges, s.r.o., 2013. ISBN 978-80-7502-019-2.
- ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ, Irena PELIKÁNOVÁ a kol. 2015. Právo obchodních korporací. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-735-5.
- DVOŘÁK, Tomáš. Akciová společnost a Evropská společnost. Praha: ASPI, a.s., 2009, s. 55. ISBN 978-80-7357-430-7.
- HEJDA, Jan, Nina BACHROŇOVÁ, Karina DIVIŠOVÁ, Libor FINGER, Martin PROSSER, Veronika VANĚČKOVÁ. 2014. Akciová společnost. Olomouc: Nakladatelství ANAG. ISBN 978-80-7263-891-8.
- HOLMAN, Robert. Dějiny ekonomického myšlení. 3.vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2005, s.1431. ISBN 80-7179-380-9.
- LASÁK, Jan, Jarmila POKORNÁ, Zdeněk ČÁP, Tomáš DOLEŽIL a kol. 2014. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer a. s. ISBN 978-80-7478-537-5.
- LASÁK, Jan, Jarmila POKORNÁ, Zdeněk ČÁP, Tomáš DOLEŽIL a kol. 2014. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer a. s. ISBN 978-80-7478-537-5.
- Mancelová, S. Loajalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015 ISBN: 978-80-7400-584-8
- NOVOTNÝ, Jiří, Pavel ŠAŠEK. 2017. Právní základy podnikání – díl I. Právní úprava podnikání, závazkové vztahy, pracovní právo. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-0691-3.
- SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského 1. a 2. díl. Praha: Walters Kluwer ČR, 2011, s.199-201. ISBN 978-80-7357-616-5.
- Štenglová, I., Dědič, J., Lasák, J., Pihera, V., Lála, D., Josková, L. Akciové společnosti. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023 SBN: 978-80-7400-914-3

- Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha: C.H. Beck, 2009, Praha 978-80-7400-109-3

Články

- BALÝOVÁ, Lucie. Péče řádného hospodáře ve volených orgánech obchodních korporací ve světle rekodifikace. Obchodněprávní revue, 2014, č. 7-8, s. 212-215
- ŠTENGLOVÁ, Ivana, ŠUK, Petr. Některé důsledky porušení péče řádného hospodáře (nejen) v judikatuře českých soudů. Obchodněprávní revue, 2021, č. 3,

Komentáře

- LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022
- ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020

-

Právní předpisy

- Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

Judikatura

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2005, sp. zn. . 5 Tdo 1143/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2016 sp.zn. 29 Cdo 5036/2015
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 1. 2016 sp. zn. 3 Tdo 1555/2015
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 29 Cdo 5036/2015

-

Internetové zdroje

- <https://www.businessinfo.cz/navody/obchodni-korporace-zruseni-ppbi/7#zruseni-akciove-spolecnosti>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Model vnitřní struktury a. s.	29
---	----